

DEELEVALUATIE CULTUURBELEID 2017 – 2020: ERFGOED EN HERBESTEMMING

Sector Onderzoek &
Informatie

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

4-12-2020

Maria Kranendonk, Pauline van der Haagen en Fardoe Kreeft

maria.kranendonk@noord-holland.nl

Directie Beleid, sector Onderzoek & Informatie

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1 Inleiding	7
2 Rode draden	9
3. Toelichting per instrument	15
3.1 Loods Herbestemming Monumenten	15
3.2 Fonds Herbestemming, Verduurzaming en Restauratie van monumenten	20
3.3 UVR Duurzaam benutten monumenten	23
3.4 UVR Onderhoud provinciale monumenten	24
3.5 UVR Restauratie provinciale monumenten	25
3.6 UVR Restauratie rijksmonumenten	26
3.7 Crowdfunding	27
3.8 Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland	28
4 Enquête Steunpunt	33
Bijlagen	35
Bijlage 1: Activiteiten die het Steunpunt biedt	35
Bijlage 2: Vaste overleg Steunpunt en provincie	36
Bijlage 3: Uitgebreide resultaten enquête Steunpunt	37

Samenvatting

Onderzoeksvraag

De hoofdonderzoeksvraag van deze evaluatie luidt: *In hoeverre is het bestaande instrumentencluster voor onderhoud, restauratie en duurzame benutting van erfgoed in Noord-Holland effectief?* Het palet aan instrumenten bestaat uit financieringsregelingen (subsidies en een laagrentedragende hypothecaire lening), de inzet van het Steunpunt Monumenten en Archeologie Noord-Holland (hierna Steunpunt) en de inzet van de Loods Herbestemming Monumenten (hierna Loods).

Onderzoeksaanpak

Er zijn 22 interviews gehouden met actoren uit het herbestemmingsveld, zowel intern (betrokken provincied medewerkers) als extern (zoals initiatiefnemers¹, het Steunpunt en de Loods). Daarnaast is specifiek over het instrument Steunpunt een enquête uitgezet bij de doelgroep van het Steunpunt.

Onderzoekresultaten

Uit de analyse van de interviewverslagen en de enquête blijkt dat het palet aan instrumenten in het herbestemmingsveld zowel door actoren in het veld als binnen de provincie gezien wordt als stimulans voor onderhoud, restauratie en duurzame benutting van erfgoed. Over het algemeen heerst de mening dat de instrumenten samen effectief zijn door de positieve bijdrage die ze leveren aan de opgave herbestemming: ontwikkelen door behoud.²

De actualisatie van het cultuurbeleid creëert momentum voor een (hernieuwde) beslissing over het beleid rondom erfgoed, herbestemming en archeologie. Uit de analyse van de interviewverslagen en enquêteresultaten komen een aantal rode draden naar voren. Dat zijn onderwerpen die door verschillende actoren in het herbestemmingsveld telkens worden genoemd. Het zijn zowel signalen en verbeterpunten als wensen die leven in het veld. Onderstaand een kort overzicht van de rode draden, inclusief aanbevelingen.

Rode draden

Overzicht: Er is op 4 punten sprake van een gebrek aan overzicht. Er blijkt wel veel informatie beschikbaar te zijn³, maar lang niet alle informatie wordt door de geïnterviewden gevonden. Er is gebrek aan overzicht op de volgende punten: 1. Initiatiefnemers voelen zich regelmatig verdwaald in ‘herbestemmingsland’ door hun gebrek aan overzicht van de betrokken partijen, financieringsmogelijkheden en overige instrumenten, wetten en regels. 2. Initiatiefnemers geven aan dat zij een routekaart missen, waarin ze de volgorde van de te nemen stappen kunnen vinden. 3. Initiatiefnemers ervaren een gebrek aan overzicht van de aansluiting van provinciale instrumenten op

¹ Met initiatiefnemers wordt bedoeld: mensen die op het gebied van monumenten en erfgoed initiatief hebben genomen tot het vragen van advies, bijvoorbeeld over herbestemming, of het aanvragen van financiering, bijvoorbeeld voor restauratie. Vaak zijn dit (potentieel) monumenteigenaren.

² Bron: Nota Cultuur in Ontwikkeling 2017 -2020.

³ Bijvoorbeeld op de website van de provincie Noord-Holland https://bestanden.noord-holland.nl/internet/Onderwerpen/Cultuur_en_Erfgoed/Herbestemming_en_monumenten/Wegwijzer_monumenten/

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

rijksinstrumenten en gemeentelijke instrumenten. 4. De mogelijk te zetten stappen⁴ om tot herbestemming te komen zijn niet letterlijk in beeld gebracht en het is daardoor niet duidelijk of het huidige instrumentenpalet dekkend is voor al deze stappen. Het gaat hierbij in ieder geval om het provinciale palet aan instrumenten, maar om zicht te krijgen op mogelijke hiaten is ook het geheel aan rijks- en gemeentelijke instrumenten nodig.

Aanbeveling Breng in beeld welke stappen een initiatiefnemer moet zetten om tot herbestemming te komen, bijvoorbeeld met een infographic. Vermeld per stap de mogelijk in te zetten instrumenten en financieringsopties. Breng in de infographic bij voorkeur zowel de provinciale instrumenten als ook de gemeentelijke- en rijksinstrumenten in beeld. Maak het overzicht zo dat initiatiefnemers het als leidraad kunnen gebruiken voor de (volgorde van de) te nemen stappen. Zorg voor een goede vindbaarheid van deze leidraad en alle achterliggende informatie over de instrumenten en communiceer hierover actief. Uit de informatie moet duidelijk blijken wat de voorwaarden en mogelijkheden zijn per financieringsinstrument, en wat de verschillen zijn. Help de aanvrager een keuze te maken, bijvoorbeeld door een beslisboom die de aanvrager zelf in kan vullen.

Verduurzaming: Verduurzaming en de (on)mogelijkheden rondom verduurzamingsingrepen bij onderhoud, restauratie en herbestemming van monumenten is een voortdurend terugkerend thema bij alle actoren in het veld. Deze actoren hebben de wens dat de provincie verduurzaming een prominente plek geeft in haar cultuurbeleid.

Aanbeveling Maak van ‘Duurzaam herbestemmen, onderhouden en restaureren van monumenten’ een pijler binnen het cultuurbeleid. In de pijler moet aandacht zijn voor de hele ‘klantreis’ vanaf de vraag ‘wat mag er?’ tot de vragen ‘wat kan er?’ en ‘hoe financieer ik het?’.

Samenhang provinciale instrumenten en rijksinstrumenten: De provinciale instrumenten sluiten niet naadloos aan op de rijksinstrumenten. Bijvoorbeeld het moment van toekenning van de provinciale subsidie Restauratie Rijksmonumenten loopt niet parallel aan het moment van toekenning van de rijkssubsidie Instandhouding Monumenten (SIM). Initiatiefnemers hebben soms wel beide subsidies nodig om projecten uit te voeren.

Aanbeveling Zorg waar relevant voor aansluiting tussen provinciale subsidies en rijkssubsidies, zoals de momenten van toekenning van de SIM en de provinciale subsidie Restauratie Rijksmonumenten.

Participatie door vrijwilligers: Erfgoedvrijwilligers zijn belangrijk voor het behoud van monumenten. Ze dragen vaak bij in natura, hebben veel kennis, verenigen zich rondom een monument (bv in een stichting) en bekommeren zich om instandhouding zoals door het aanvragen van een onderhoudssubsidie. Ook kunnen ze een rol spelen bij herbestemming van het monument. Met betrekking tot archeologie en vindplaatsen vormen vrijwilligers ook een grote kennisbron. Doordat

⁴ Bijvoorbeeld subsidie/lening aanvragen, wijziging aanvragen in bestemmingsplan van de gemeente, vergunning aanvragen, exploitant zoeken etc.

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

erfgoedvrijwilligers bijdragen aan onderhoud en duurzame benutting van monumenten en daarnaast kennis kunnen leveren voor bijvoorbeeld bodemkaarten, zijn zij van meerwaarde voor de provinciale doelen met betrekking tot erfgoed. Toch zijn ze (nog) geen doelgroep van de provincie.

Aanbeveling De provincie heeft geen visie op participatie door erfgoedvrijwilligers (bijvoorbeeld historische verenigingen, archeologieverenigingen, stichtingen etc.) terwijl zij een belangrijke rol (kunnen) spelen in het behoud van monumenten en voor archeologische vindplaatsen. Om meer uit de beschikbare kennis en ervaring van de vrijwilligers te halen, zou de provincie een visie op participatie van vrijwilligers in het erfgoedbeleid moeten ontwikkelen.

Scheiding provinciale rol en ondernemersrol: Het is volgens meerdere geïnterviewden ingewikkeld dat het Steunpunt en de vorige Loods zowel namens de provincie handelen als daarnaast een zelfstandige marktpartij zijn. Voor actoren in het veld is het niet altijd duidelijk waar het handelen namens de provincie ophoudt en wanneer deze partijen de ondernemersrol aannemen. Bij sommige actoren bestaat de indruk dat zowel de vorige Loods als het Steunpunt soms acquisitie voor hun eigen bedrijf proberen te plegen, hierdoor twijfelen ze soms aan de objectieve blik in de advisering.

Aanbeveling Maak heldere afspraken over de scheiding tussen de ‘provinciale pet’ en de ‘organisatie / ondernemerspet’ van de Loods en het Steunpunt. De Loods en het Steunpunt moeten deze scheiding in hun dagelijkse praktijk helder communiceren. Op die manier kan de objectieve blik van de Loods en het Steunpunt beter gewaarborgd worden.

Crowdfunding: De provincie heeft twee pilots rondom advisering bij crowdfunding gedaan. De kennis die de provincie daardoor heeft opgedaan is omgezet in informatie die ontsloten wordt via de website van de provincie (o.a. handboek en beslisboom). Vanuit het herbestemmingsveld is er naast deze informatie echter behoefte aan feitelijke ondersteuning bij crowdfunding.

Aanbeveling De provincie moet beslissen of (financiële) ondersteuning bij crowdfunding deel gaat uitmaken van het instrumentarium dat de provincie aanbiedt de komende periode. De provincie moet ook beslissen in welke vorm ze crowdfunding wil ondersteunen.

Positionering van duurzame benutting van monumenten en bescherming van archeologische vindplaatsen bij gemeenten: De provincie is deels afhankelijk van gemeenten voor zowel het bereiken van duurzame benutting van monumenten als het beschermen van archeologische vindplaatsen. Het is daarvoor belangrijk dat deze onderwerpen goed gepositioneerd zijn bij gemeenten. Geïnterviewden hebben echter de indruk dat gemeenten regelmatig andere prioriteiten stellen. Daardoor vertragen bijvoorbeeld soms herbestemmingsprojecten en kan het voorkomen dat archeologische vindplaatsen soms (deels) verstoord worden.

Aanbeveling De provincie kan ervoor kiezen gemeenten te helpen duurzame benutting van monumenten en bescherming van archeologische vindplaatsen beter te positioneren door bestuurlijk regelmatig het belang hiervan bij gemeenten onder de aandacht te brengen.

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Startbudget: Door gebrek aan startbudget lukt het sommige initiatiefnemers niet om de startfase van het herbestemmingsproject in gang te zetten. Ook als het aannemelijk is dat de potentiële herbestemming economisch haalbaar is. Daardoor lopen sommige herbestemmingsprojecten veel vertraging op of komen niet van de grond.

Aanbeveling Creëer een startsubsidie of financiële regeling voor initiatiefnemers met een aannemelijk economisch haalbaar herbestemmingsplan, maar die te weinig startkapitaal hebben om tot realisatie van het plan te komen.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het beleidskader Cultuur in ontwikkeling 2017 -2020 van de provincie Noord-Holland loopt in 2020 af. Daarom wordt het cultuurbeleid geactualiseerd. In 2019 is een uitgebreide voortgangsrapportage van het cultuurbeleid gedaan. Tevens is toen besloten een aparte deelevaluatie voor de onderdelen erfgoed, monumenten en herbestemming te doen in 2020. De opgave herbestemming heeft een centrale plek in het cultuurbeleid van de provincie. Met een cluster van instrumenten wordt onderhoud, restauratie en duurzame benutting van monumenten nagestreefd. Voorliggend rapport biedt inzicht in de werking van deze instrumenten en biedt input voor de actualisatie van het cultuurbeleid op het terrein van erfgoed, monumenten en herbestemming. Het rapport focust op de volgende instrumenten: de Loods Herbestemming, het Steunpunt Monumenten en Archeologie Noord-Holland (hierna Steunpunt), het Fonds Herbestemming Verduurzaming en Restauratie van monumenten en een aantal uitvoeringsregelingen (UVR) voor onderhoud en/of restauratie van monumenten in de provincie Noord-Holland.

1.2 Onderzoeksaanpak

Ter beantwoording van onderstaande onderzoeksvragen zijn 22 interviews gehouden met actoren in het herbestemmingsveld en is een enquête uitgezet onder de doelgroep van het Steunpunt. De interviewverslagen zijn geverifieerd door de geïnterviewden en gebruikt als input voor de analyse. Het Steunpunt ondersteunt in opdracht van de provincie gemeenten bij het uitvoeren van hun wettelijke taak op het terrein van erfgoed. De doelgroep van het Steunpunt bestaat daarom uit alle gemeentemedewerkers van Noord-Hollandse gemeenten die erfgoed, monumenten, herbestemming en/of archeologie in portefeuille hebben. De enquête is ingevuld door 35 respondenten, dat is 7,5 procent van de contactpersonen van het Steunpunt. De 35 respondenten zijn verspreid over verschillende gemeenten in Noord-Holland. Naast de interviews en de enquêteresultaten zijn voor de evaluatie relevante documenten bestudeerd, zoals het Beleidskader Cultuur in ontwikkeling 2017 – 2020.

1.3 Onderzoeksvraag en beantwoording

De belangrijkste vragen die met deze evaluatie beantwoord zijn luiden:

Hoofdonderzoeksvraag: In hoeverre is het bestaande instrumentencluster voor onderhoud, restauratie en duurzame benutting van erfgoed in Noord-Holland effectief?

Bij de beantwoording wordt onder andere ingegaan op de volgende deelvragen:

- *Dragen de instrumenten bij aan het realiseren van het provinciaal beleid/de provinciale doelen?*
- *Is er voldoende samenhang tussen de instrumenten?*
- *Zijn er blinde vlekken waar de provincie (meer) aandacht aan zou moeten besteden volgens het herbestemmingsveld?*

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

- *Hoe ervaren de actoren in het herbestemmingsveld het palet aan instrumenten en de afzonderlijke instrumenten?*

Beantwoording hoofdonderzoeksvraag

Uit de analyse van de interviewverslagen en de enquête blijkt dat het palet aan instrumenten in het herbestemmingsveld zowel door actoren in het veld als binnen de provincie wordt gezien als stimulans voor onderhoud, restauratie en duurzame benutting van erfgoed. Het palet aan instrumenten bestaat uit financieringsregelingen (subsidies en een laagrentedragende hypothecaire lening), de inzet van het Steunpunt en de inzet van de Loods. Over het algemeen heerst de mening dat de instrumenten samen effectief zijn door de positieve bijdrage die ze leveren aan de opgave. Leegstand en herbestemming is een van de drie pijlers in het beleidskader Cultuur in ontwikkeling 2017-2020. Het beleidsdoel op Leegstand en herbestemming is duurzame benutting van gebouwd incourant erfgoed (bron: Beleidskader Cultuur in Ontwikkeling 2017 -2020).

Uit de evaluatie blijkt dat er een aantal blinde vlekken worden ervaren in het huidige cultuurbeleid, deze kwamen als rode draden telkens terug in de interviews. De ervaren blinde vlekken zijn: gebrek aan overzicht; onvoldoende aandacht voor duurzaamheid; ontbreken van provinciale visie op participatie door erfgoedvrijwilligers; ontbreken van ondersteuning bij crowdfunding; te weinig aandacht voor positionering van duurzame benutting van monumenten en van bescherming van archeologische vindplaatsen bij gemeenten; en het ontbreken van een startbudget.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een toelichting per rode draad, waarbij per rode draad een aanbeveling wordt gedaan. In hoofdstuk 3 volgt een toelichting op de ervaringen van de actoren in het herbestemmingsveld per instrument, en worden per instrument aanbevelingen gedaan. Tot slot volgen in hoofdstuk 4 de enquêteresultaten.

2 Rode draden

Uit de analyse van de interviewverslagen en enquêteresultaten komen acht rode draden naar voren. Dat zijn onderwerpen die door verschillende actoren in het herbestemmingsveld telkens worden genoemd. Het zijn zowel signalen en verbeterpunten als wensen die leven in het veld. De actualisatie van het cultuurbeleid geeft de provincie momentum om in te zoomen op deze rode draden en de aanbevelingen die hieruit volgen.

Onderstaand een overzicht van de rode draden met bijbehorende toelichting en aanbeveling.

- Overzicht
- Verduurzaming
- Samenhang provinciale instrumenten en rijksbeleid
- Participatie door vrijwilligers
- Scheiding provinciale rol en ondernemersrol
- Crowdfunding
- Positionering van duurzame benutting van monumenten en bescherming van archeologische vindplaatsen bij gemeenten
- Startbudget

Overzicht

Er is op vier punten sprake van een gebrek aan overzicht:

1. Initiatiefnemers⁵ voelen zich regelmatig verdwaald in herbestemmingsland. Ze zoeken antwoord op de vragen: welke stappen moet/kan ik zetten, welke financieringsmogelijkheden en andere instrumenten bestaan er en kom ik in aanmerking, wat zijn de (on)mogelijkheden en wetten en regels waar ik rekening mee moet houden en hoe kom ik er achter of exploitatie haalbaar is. Initiatiefnemers weten niet waar ze welke informatie kunnen vinden en daarom lopen ze informatie mis. Terwijl er wel veel informatie beschikbaar is op verschillende plekken.
2. Initiatiefnemers geven aan dat zij een routekaart missen, waarin ze de volgorde van de te nemen stappen kunnen vinden. Bijvoorbeeld de volgorde van de mogelijke stappen: subsidie/lening aanvragen, wijziging aanvragen in bestemmingsplan van de gemeente, vergunning aanvragen, exploitant zoeken etc.
3. Bij initiatiefnemers is er gebrek aan overzicht op de aansluiting van provinciale instrumenten op rijksinstrumenten en gemeentelijke instrumenten. Het maakt voor hen niet uit van welke overheidslaag het instrument afkomstig is. Er ontbreekt een verzamelplaats waar alle verschillende instrumenten vindbaar zijn. Initiatiefnemers weten daardoor niet wie hen wát kan

⁵ Met initiatiefnemers worden bedoeld: mensen die op het gebied van monumenten en erfgoed initiatief hebben genomen tot het vragen van advies, bijvoorbeeld over herbestemming, of het aanvragen van financiering, bijvoorbeeld voor restauratie. Vaak zijn dit (potentieel) monumenteigenaren.

Deeleevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

bieden. Er blijkt wel veel informatie beschikbaar te zijn⁶, maar lang niet alle informatie wordt door de geïnterviewden gevonden.

4. De mogelijk te zetten stappen⁷ om tot herbestemming te komen zijn niet letterlijk in beeld gebracht en het is daardoor niet duidelijk of het huidige instrumentenpalet dekkend is voor al deze stappen. Het gaat hierbij in ieder geval om het provinciale palet aan instrumenten, maar om zicht te krijgen op mogelijke hiaten is ook een overzicht van het geheel aan rijks- en gemeentelijke instrumenten nodig. Over het algemeen bestaat wel de overtuiging dat het geheel aan provinciale instrumenten een positieve bijdrage levert aan de opgave op onderhoud, restauratie en herbestemming.

Aanbeveling: Breng de verschillende mogelijk te zetten stappen om tot herbestemming te komen in beeld, bijvoorbeeld met een infographic. Vermeld daarbij per stap de mogelijk in te zetten instrumenten en financieringsopties. Breng in de infographic bij voorkeur zowel de provinciale instrumenten als ook de gemeentelijke- en rijksinstrumenten in beeld. Maak het overzicht zo dat initiatiefnemers het als leidraad voor de (volgorde van de) te nemen stappen kunnen gebruiken. Zorg voor een goede vindbaarheid van deze leidraad en alle achterliggende informatie over de instrumenten en communiceer hierover actief. Hieruit moet duidelijk blijken wat de voorwaarden en mogelijkheden zijn per financieringsinstrument, en wat de verschillen zijn. Help de aanvrager een keuze te maken, bijvoorbeeld door een beslisboom die de aanvrager zelf in kan vullen.

Verduurzaming

Verduurzaming en de (on)mogelijkheden rondom verduurzaming bij onderhoud, restauratie en herbestemming is een voortdurend terugkerend thema bij alle actoren in het veld (intern en extern). Monumenten hebben vaak een grote energievraag. Door middel van verduurzamen kunnen de exploitatiekosten in veel gevallen verlaagd worden waardoor herbestemmen realistischer wordt. Maar er is nog relatief veel onduidelijk over wat wel / niet mag rondom verduurzamingsingrepen bij monumenten. Dit blijkt een grijs gebied: de ene expert zegt 'nee', de andere expert zegt over hetzelfde plan 'goed idee'.

Bij onderhoud en restauratie komen tegenwoordig ook verduurzamingsvraagstukken aan bod, maar de instrumenten zoals subsidies voorzien meestal niet in het meenemen van de verduurzamingsingrepen naast het onderhoud of de restauratie, waardoor er een gat in de financiering kan vallen. Ook hebben initiatiefnemers regelmatig vragen over hoe het monument verduurzaamd kan worden zonder dit aan te tasten. Wat volgens meerdere geïnterviewden binnen het provinciale beleid ontbreekt is een 'pijler duurzaam erfgoed', waarbij duurzaamheid het uitgangspunt vormt van de herbestemmingscyclus. Duurzaamheid wordt gezien als de toekomst. *"Het is tijd voor een verschuiving van focus op 'Leegstand en Herbestemming' naar 'Duurzaam herbestemmen'."*

⁶ Bijvoorbeeld op de website <https://www.monumenten.nl/> en op de website van het Nationaal Restauratiefonds <https://www.restauratiefonds.nl/>

⁷ Bijvoorbeeld subsidie/lening aanvragen, wijziging aanvragen in bestemmingsplan van de gemeente, vergunning aanvragen, exploitant zoeken etc.

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Aanbeveling: Maak van 'duurzaam herbestemmen, onderhouden en restaureren van monumenten' een pijler binnen het cultuurbeleid. In de pijler moet aandacht zijn voor de hele 'klantreis' vanaf de vraag 'wat mag er?' tot de vragen 'wat kan er?' en 'hoe financieer ik het?'.

Samenhang provinciale instrumenten en rijksbeleid

De provincie Noord-Holland telt ongeveer 14.000 rijksmonumenten. Het grootste deel daarvan (ongeveer 10.000) zijn woonhuismonumenten. De initiatiefnemers van de resterende 4.000 rijksmonumenten in Noord-Holland hebben zowel met het Rijk als met de provincie te maken voor subsidies. De provincie probeert haar regelingen zo goed mogelijk te laten aansluiten op rijksregelingen.

Toch gaat het niet altijd goed naar mening van initiatiefnemers. Het moment van toekenning van de provinciale subsidie Restauratie Rijksmonumenten loopt bijvoorbeeld niet parallel aan het moment van toekenning van de Rijkssubsidie Instandhouding Monumenten (SIM). De provincie laat jaarlijks enkele maanden van te voren horen of de subsidie is toegekend, terwijl de SIM dit elke zes jaar vastlegt. Initiatiefnemers hebben vaak beide subsidies nodig om projecten uit te voeren. Daarvoor hebben ze van beide subsidies bevestiging van toekenning nodig. Indien de SIM wel is toegekend door het Rijk, en enkele jaren later blijkt dat de provincie de subsidie niet toekent, moet de initiatiefnemer het bedrag van de SIM terugbetalen aan het Rijk.

Aanbeveling: Zorg waar relevant voor aansluiting tussen provinciale subsidies en rijkssubsidies, zoals de momenten van toekenning van de SIM en de provinciale subsidie Restauratie Rijksmonumenten.

Participatie door vrijwilligers

Erfgoedvrijwilligers zijn belangrijk voor het behoud van monumenten. Ze dragen vaak bij in natura, hebben veel kennis, verenigen zich rondom een monument (bv in een stichting) en bekommeren zich om instandhouding zoals door het aanvragen van een onderhoudssubsidie. Ook kunnen ze een rol spelen bij herbestemming van het monument. Met betrekking tot archeologie en vindplaatsen vormen vrijwilligers ook een grote kennisbron. De kennis en ervaring van erfgoedvrijwilligers, zoals historische verenigingen, archeologieverenigingen en stichtingen rondom een monument, is echter kwetsbaar. Vaak is de kennis bijvoorbeeld niet gedigitaliseerd.

Erfgoedvrijwilligers hebben meerwaarde voor het bereiken van de provinciale doelen met betrekking tot erfgoed. Zij dragen bijvoorbeeld bij aan het onderhoud en duurzame benutting van monumenten en leveren kennis voor bijvoorbeeld bodemkaarten. Participatie van vrijwilligers is daarnaast belangrijk om draagvlak te creëren voor monumenten en erfgoed. Toch zijn ze (nog) geen doelgroep van de provincie. Meerdere geïnterviewden gaven aan dat participatie een thema is waar de provincie zich op moet richten.

Aanbeveling: De provincie heeft geen visie op participatie door erfgoedvrijwilligers (bijvoorbeeld historische verenigingen, archeologieverenigingen, stichtingen etc.) terwijl zij een belangrijke rol (kunnen) spelen in het behoud van monumenten en voor archeologische vindplaatsen. Om meer uit de

beschikbare kennis en ervaring van de vrijwilligers te halen, zou de provincie een visie op participatie van vrijwilligers in het erfgoedbeleid moeten ontwikkelen.

Scheiding provinciale rol en ondernemersrol

Het is volgens meerdere geïnterviewden ingewikkeld dat het Steunpunt en de vorige Loods zowel namens de provincie handelen als daarnaast ook een zelfstandige marktpartij zijn. Soms is het niet duidelijk waar het handelen namens de provincie ophoudt en wanneer deze partijen de ondernemersrol aannemen. Bij sommige actoren in het veld bestaat de indruk dat zowel de vorige Loods als het Steunpunt soms acquisitie voor hun eigen bedrijf proberen te plegen, hierdoor twijfelen ze soms aan de objectieve blik in de advisering.

Aanbeveling: Maak heldere afspraken over de scheiding tussen de ‘provinciale pet’ en de ‘organisatie / ondernemerspet’ van de Loods en het Steunpunt. De Loods en het Steunpunt moeten deze scheiding in hun dagelijkse praktijk helder communiceren. Op die manier kan de objectieve blik van de Loods en het Steunpunt beter gewaarborgd worden.

Crowdfunding

Crowdfunding is geen standaardinstrument in het cultuurbeleid van de provincie Noord-Holland. De twee pilots die de provincie met crowdfunding deed hebben naast positieve resultaten ook kennis opgeleverd.⁸ Deze kennis wordt gedeeld op de website van de provincie. Ook de Loods verwijst initiatiefnemers hiernaar. Het is initiatiefnemers nu echter vaak onduidelijk welke ondersteuning de provincie kan bieden rondom crowdfunding. Meerdere geïnterviewden gaven aan belangstelling te hebben in meer ondersteuning bij crowdfunding.

Aanbeveling: De provincie moet beslissen of (financiële) ondersteuning bij crowdfunding deel gaat uitmaken van het instrumentarium dat de provincie aanbiedt de komende periode. De provincie moet ook beslissen in welke vorm ze crowdfunding wil ondersteunen.

Positionering van duurzame benutting van monumenten en bescherming van archeologische vindplaatsen bij gemeenten

De provincie is deels afhankelijk van gemeenten voor zowel het bereiken van duurzame benutting van monumenten als voor het beschermen van archeologische vindplaatsen. Het is daarvoor belangrijk dat deze onderwerpen goed gepositioneerd zijn bij gemeenten. Geïnterviewden geven aan dat herbestemmingsprojecten vertraging oplopen, bijvoorbeeld bij politieke wisselingen of wanneer er andere (financiële) belangen bij gemeenten spelen. Soms duurt het ook erg lang voordat een bestemmingsplan gewijzigd is. De vertraging bij de gemeentelijke besluitvormingsprocessen zijn een obstakel voor herbestemmen.

De provincie zet zich ook in om archeologische vindplaatsen te beschermen. Dit doet zij onder andere via de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie 2018. Zij ondersteunt gemeenten op het gebied van

⁸ De initiatiefnemers van deze twee projecten mochten op de kosten van de provincie een crowdfunding-adviseur inhuren.

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

ruimtelijke ordening en archeologie via het Steunpunt.⁹ Op het gebied van archeologie gaan gemeenten soms minder nauwkeurig dan gewenst om met vindplaatsen bij bestemmingsplannen voor (bijvoorbeeld) woningbouw. De provincie heeft in zulke gevallen echter een beperkte mogelijkheid om in te grijpen.

Aanbeveling: De provincie kan ervoor kiezen gemeenten te helpen duurzame benutting van monumenten en bescherming van archeologische vindplaatsen beter te positioneren door bestuurlijk regelmatig het belang hiervan bij gemeenten onder de aandacht te brengen.

Startbudget

Door gebrek aan een startbudget lukt het sommige initiatiefnemers niet om de startfase van het herbestemmingsproject in gang te zetten. Ook als het aannemelijk is dat de potentiële herbestemming economisch haalbaar is. Daardoor lopen sommige herbestemmingsprojecten veel vertraging op of komen niet van de grond. Dit komt deels doordat geldstromen vaak pas op gang komen nadat er al kosten zijn gemaakt voor voorbereidende onderzoeken en rapporten. Daarnaast is een deel van de kosten pas te declareren nadat deze al zijn gemaakt. Bij sommige subsidies (voor herbestemmen) geldt dat er vooraf veel geld moet worden geïnvesteerd om in aanmerking te komen voor de subsidie, bijvoorbeeld om te voldoen aan de voorwaarden voor het aangaan van een vergunning. Dit wordt initiatiefnemers gevraagd op een moment dat nog niet zeker is of hij/zij wel in aanmerking komt voor de subsidie. Daarnaast is in de voorbereidende fase van een herbestemmingsproject vaak een jurist, accountant, notaris, fiscalist en een architect nodig, waarvoor ook kosten gemaakt worden.

Aanbeveling: Creëer een startsubsidie of financiële regeling voor initiatiefnemers met een aannemelijk economisch haalbaar herbestemmingsplan, maar die te weinig startkapitaal hebben om tot realisatie van het plan te komen.

Onderwerpen die een enkele keer genoemd zijn:

Een aantal onderwerpen zijn één of enkele keren genoemd als blinde vlek in het cultuurbeleid. Deze spelen nu (nog) niet breed, maar kunnen wel als signaal gezien worden. Onderstaand een korte opsomming:

Signalen voor de toekomst

- Scholen gevestigd in naoorlogs erfgoed: Op termijn kunnen (nieuw-monumentale) schoolgebouwen een aandachtspunt worden.
- Diversiteit: Er is in het cultuurbeleid weinig aandacht voor diversiteit, bijvoorbeeld als het gaat om het definiëren van religieus erfgoed.

Integraal werken

- De provincie zou bewust (nog) meer integraal moeten gaan werken, ook op het gebied van erfgoed. Voor erfgoed is integraal werken belangrijk omdat archeologische vindplaatsen en

⁹ https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Cultuur_en_Erfgoed/Archeologie

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

gebouwd erfgoed onderdeel zijn van het landschap waarin ook andere functies plaatsvinden zoals natuur, recreatie en wonen.

Geen plek binnen huidige instrumentarium

- Innovatiebudget: Vanuit het herbestemmingsveld is er de wens voor een innovatiebudget om te experimenteren. Dit kan bijvoorbeeld gaan over duurzaamheid, de ontwikkeling van restauratietechnieken of de vormgeving van een proces voor het behouden van erfgoed.
- Roerend erfgoed: Het historische verhaal van bepaalde plekken kan verloren gaan als roerend erfgoed verwijderd wordt van de plek. Dit kan het geval zijn wanneer roerend erfgoed onlosmakelijk verbonden is met het monument.
- Culturele instellingen: Veel van de aanvragen van financiering of ondersteuning die niet passen binnen het instrumentarium zijn afkomstig van culturele instellingen, bijvoorbeeld voor een evenement of een moderne toevoeging aan het gebouw (etc.). De verwachting is dat er meer aanvragen vanuit culturele instellingen gaan komen door de gevolgen van de huidige coronamaatregelen.
- Moeilijk exploiteerbare panden: Er is een kleine categorie van monumenten die niet commercieel exploiteerbaar zijn en/of waarbij dat niet wenselijk is. Onderhoud is daardoor extra kostbaar omdat de kosten ervan niet terug te verdienen zijn via reguliere verdienmodellen.

3. Toelichting per instrument

3.1 Loods Herbestemming Monumenten

Sinds 2017 werkt de provincie met een Loods Herbestemming Monumenten (vanaf nu Loods). In 2017 werd de eerste Loods aangesteld en deze is in de zomer van 2020 opgevolgd. Hij verbindt monumenten aan initiatiefnemers. Het doel is: duurzaam behoud van monumenten door economisch haalbare benutting, inclusief verduurzaming. Zijn focus ligt op religieus, agrarisch en industrieel erfgoed. De Loods werkt ook als adviseur op afstand mee aan de randvoorwaarden op het gebied van planologie, contractering, exploitatie en financiering.¹⁰

De Loods heeft gefunctioneerd naar de verwachtingen van de provincie. Hij heeft per jaar bij ongeveer 50 projecten een verbindende rol vervuld in het herbestemmingsveld. Dit waren zowel grote als kleine projecten, waarbij het ene project slechts een of enkele contactmomenten nodig had en het andere project heel uitgebreid was met meerdere bijeenkomsten en dilemma's. Hij heeft vraag en aanbod bij elkaar gebracht en partijen geholpen bij herbestemming en de exploitatie van erfgoed. Ook heeft hij partijen geholpen die met de exploitatie te weinig inkomsten genereerden en een ander of aanvullend exploitatieplan nodig hadden ('bijbestemmen').

Verbinding tussen Loods en provincie

De Loods heeft een solitaire functie. Enerzijds 'hoort hij bij de provincie', anderzijds opereert hij onafhankelijk. Hij is niet in dienst van de provincie, maar is ingehuurd en geeft op eigen wijze invulling aan zijn opdracht. Zijn werk bevindt zich op het snijvlak van wat nodig is om zowel de doelstellingen van het provinciale cultuurbeleid te vervullen alsook initiatiefnemers op weg te helpen in hun herbestemmingswens. Om op dit snijvlak effectief te kunnen opereren is verbinding tussen de Loods en de provincie belangrijk. Hieraan is invulling gegeven door op regelmatige basis gezamenlijk in te zoomen op de hulpvragen bij lopende casussen en zichtbare trends in het erfgoedveld. De Loods besprak in een wekelijks overleg met vaste provinciedeskundige(s) de hulpvragen in de lopende casussen, of deze compatibel waren met de doelstellingen van het cultuurbeleid en op welke casussen de Loods wel/niet in zou zetten. Ook kwamen trends en ontwikkelingen in het erfgoedveld aan de orde en werd indien relevant gesproken over focusverandering. Dit wekelijkse overleg zorgde voor de benodigde verbinding tussen de Loods en de provincie.

Daarnaast heeft de Loods ook contact met twee partijen die elk uitvoering geven aan een provinciaal instrument in het herbestemmingsveld, namelijk het Nationaal Restauratiefonds (hierna NRF) en het Steunpunt. De provincie heeft een van haar subsidies ondergebracht bij het NRF. De Loods heeft met hen goed en soepel lopend contact op casusniveau. Zij spraken bijvoorbeeld af op de erfgoedlocatie met een (toekomstige) initiatiefnemer om de plannen en financiële mogelijkheden tegen de achtergrond van de beoogde exploitatie van het monument te bespreken. Daarnaast hebben de Loods en het Steunpunt ook regelmatig contact. Beide voeren in opdracht van de provincie een onderdeel van het cultuurbeleid uit. Zowel het Steunpunt als de Loods adviseren en ondersteunen partijen bij herbestemming van

¹⁰ Bron: www.noord-holland.nl 7 oktober 2020

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

erfgoed. Het Steunpunt focust daarbij op de rol van gemeenten, de focus van de Loods ligt op initiatiefnemers (in sommige gevallen is dat een gemeente).

Kern van succes en capaciteitsplanning

De kern van het succes van het werk van de Loods is het onomkeerbaar maken van een herbestemming. Het bereiken van deze onomkeerbaarheid lukt echter lang niet altijd. Dat komt door twee onzekere factoren aan het begin van de advisering: ten eerste is het in het prille begin moeilijk in te schatten hoe haalbaar de herbestemming is, daarnaast is het uiteindelijk de initiatiefnemer die de knoop doorhakt en het plan doorzet.

De advisering van de Loods stopt als de initiatiefnemer op het punt is dat hij de herbestemming doorzet en de financiering is aangevraagd. Dit is het punt dat het project onomkeerbaar is geworden. Ook stopt de advisering als de initiatiefnemer er voor kiest de herbestemming niet door te zetten. Wanneer de initiatiefnemer blijft twijfelen ondanks advisering van de Loods en het gegeven inzicht in haalbaarheid en financieringsmogelijkheden, stopt de Loods (tijdelijk) met actief adviseren over deze casus zodat hij ruimte heeft voor andere projecten. Eventueel kan de betrokkenheid dan op een later moment weer opgepakt worden.

Bekendheid Loods

Het 'herbestemmingsveld' is een klein speelveld. Als een initiatiefnemer op zoek gaat komt hij vaak vanzelf informatie over de Loods tegen, of iemand die doorverwijst naar de Loods. De contacten van de Loods lopen vaak via persoonlijke mond-op mond reclame, bijvoorbeeld via een provincied medewerker of via een andere initiatiefnemer. Ook verwijzen het Steunpunt en professionals in de markt regelmatig initiatiefnemers met een adviesvraag naar de Loods. Een ander ontmoetingspunt zijn bijeenkomsten, bijvoorbeeld georganiseerd door het Steunpunt. Echter, hoewel initiatiefnemers met een adviesvraag over herbestemmen vaak via 'vanzelf' bij de Loods terechtkomen, zijn er ook initiatiefnemers die pas over de Loods horen als ze zelf al veel hebben uitgezocht of al langere tijd worstelen met hun vragen zonder dat ze van het bestaan van de Loods wisten. Zij hadden graag (eerder) tijdens hun traject (meer) gebruik gemaakt van zijn diensten. Bekendheid en vindbaarheid van de Loods zijn daarvoor belangrijk.

Voor bekendheid en vindbaarheid van de Loods door initiatiefnemers is communicatie een belangrijk middel. Bij de start van de functie heeft de provincie in samenwerking met de Loods publiciteit gezocht om de functie bekend te maken bij initiatiefnemers. Dit waren onder andere advertenties in het Noord-Hollands dagblad en tijdschriften die regionaal gelezen worden. Daarnaast is er in samenwerking tussen de Loods en de provincie een webpagina op de website van de provincie over de (werkzaamheden van) de Loods gemaakt.

Meerdere geïnterviewden missen vanuit de provincie duidelijke communicatie over dat de Loods bestaat en wat de Loods doet. Meermaals genoemd werden enerzijds: laagdrempelige communicatie door de Loods zelf, bijvoorbeeld in vlogs of blogs of op social media, over de projecten waar hij bij betrokken is, en anderzijds: communicatie vanuit de provincie waarin de activiteiten van de Loods blijvend onder de aandacht worden gebracht. Daarbij moet gezorgd worden voor een goede vindbaarheid van de informatie.

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Focus van de Loods

De focus van de Loods ligt op religieus, agrarisch en industrieel erfgoed. In de praktijk adviseert hij in de meeste gevallen over herbestemming van religieus erfgoed. Daarna volgt agrarisch- en daarna industrieel erfgoed.

Religieus erfgoed: Rondom dit thema wordt veel herbestemd en spelen de meeste adviesvragen aan de Loods. Er is in deze categorie meer vraag en aanbod van monumenten dan in de andere categorieën. Religieus erfgoed, zoals kerken, hebben en houden vaak een maatschappelijke en sociale functie in dorpen, ook na de herbestemming. Een monumentaal kerkgebouw kan bijvoorbeeld een ontmoetingshuis worden. Het zijn soms moeilijk exploiteerbare gebouwen en herbestemming kan een grote uitdaging zijn waarbij verschillende dilemma's spelen.

Agrarisch erfgoed: Het vaakst krijgt de Loods in deze categorie vragen over stolpboerderijen. Vaak krijgen deze een woonfunctie en soms een maatschappelijke functie zoals een zorgboerderij. De vraag die vaak gesteld wordt is: 'hoe maak ik de stolpboerderij lichter van binnen?' (stolpboerderijen hebben weinig ramen en daardoor zijn donker). De Loods geeft hierbij vooral inhoudelijke ondersteuning over de (on)mogelijkheden van de herbestemming. Vooral wanneer agrarisch erfgoed ook een maatschappelijke functie krijgt zijn het soms grote adviestrajecten waar het vooral gaat om de economische en planologische haalbaarheid.

Industrieel erfgoed: De Loods heeft van deze drie categorieën het minst vaak adviesvragen over het herbestemmen van industrieel erfgoed gekregen. Industrieel erfgoed ligt vaak in de Randstad en het Noordzeekanaalgebied. Industrieel erfgoed is in toenemende mate economisch courant, waardoor 'het herbestemmen zichzelf wel regelt' wordt meermaals gezegd.

Meerwaarde Loods

De volgende aspecten worden door geïnterviewden regelmatig benoemd als meerwaarde van de Loods:

- Kennisbron: De Loods heeft kennis over- en ervaring met het hele proces van herbestemmen. Hij biedt meerwaarde door zijn combinatie van kennis over erfgoed, ervaring met de (on)mogelijkheden die er zijn bij herbestemming van een gebouw, zijn kennis over mogelijke financieringsbronnen en methoden, zijn kennis over het (bestuurlijke) proces dat doorlopen moet worden en tot slot zijn netwerk van relevante partijen. Hij heeft ook zicht op bestemmingsplanwijzigingen en de rol die een gemeente/overheid kan spelen bij een project van herbestemmen.
- Laagdrempelig: Advies vragen aan de Loods is laagdrempelig en gratis.
- Proactieve houding: De Loods is binnen de adviesrelatie proactief in het meedenken en aandragen van oplossingen en mogelijkheden. Dat kon gaan over financieringsmogelijkheden maar ook over het betrekken van de omgeving en relevante externe partijen.

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

- Mentale steun: Meermaals wordt genoemd dat de Loods een mentale en morele steun was waardoor de initiatiefnemer door durfde te zetten. Het luisterend oor van de Loods werd zeer gewaardeerd. Ook zag de Loods mogelijkheden die de initiatiefnemers zelf niet zagen, waardoor zij (toch weer) in het project durfden te geloven. De inzet van de Loods gaf ook het gevoel serieus genomen te worden door de provincie.
- Inzicht geven in haalbaarheid: Aan het begin van het traject is er bij initiatiefnemers vaak een gebrek aan inzicht in de haalbaarheid van het herbestemmingsplan. Dat geeft onzekerheid. Onduidelijkheid over de waarde van het pand, het inschatten van de kosten van mogelijke restauratie en verduurzaming van een pand en onzekerheid over de haalbaarheid van exploitatie zijn hier onderdeel van. In combinatie met het feit dat de meeste geldstromen pas op gang komen op het moment dat het plan inderdaad lijkt te gaan lukken, maakt dat initiatiefnemers het moeilijk en spannend vinden te beslissen of ze hun plan zullen doorzetten. De Loods brengt specifieke kennis in deze vraagstukken en legt zo nodig contact met andere experts. Het wegnemen van de onzekerheden van de initiatiefnemers is in meerdere gevallen doorslaggevend geweest voor het wel of niet doorzetten van de herbestemming.
- Inzicht in volgorde van acties: Een andere meerwaarde van de Loods is het inzicht geven in de volgorde van de acties die de initiatiefnemer moet ondernemen om zijn project van de grond te krijgen. Bijvoorbeeld: eerst een vergunning regelen bij de gemeente, of eerst de financiering regelen, of eerst een exploitant vinden, of eerst een bestemmingsplanwijziging aanvragen, etc.
- Onafhankelijke rol en overkoepelende blik: Geïnterviewden vinden het zeer prettig dat de Loods een overkoepelende blik heeft. Hij kan de partijen en hun belangen in een breed perspectief plaatsen en de initiatiefnemers helpen om binnen al die belangen te ‘manoeuvreren’. Bij een aantal projecten heeft de Loods bijvoorbeeld een expertmeeting georganiseerd. De aanwezigen op de expertmeeting hebben zelf ook belangen, het is fijn dat de Loods vanuit zijn onafhankelijke rol het advies van de aanwezige experts kan beoordelen.
- Beweging brengen in vastzittend traject: De Loods brengt nieuwe energie in herbestemmingsprocessen die traag verlopen of waren vastgelopen. Dit doet hij onder andere door de focus te leggen op mogelijkheden die er wél zijn. Hij heeft hieraan ook samengewerkt met provincied medewerkers, het Steunpunt en verschillende experts.
- Creativiteit: De Loods wordt ‘prettig creatief’ genoemd, bijvoorbeeld als het gaat om samenwerkingsvormen.

Nieuwe Loods

Ten tijde van de interviews (zomer 2020) heeft de provincie net een nieuwe Loods benoemd (juli 2020) voor de periode van drie jaar. Uit de interviews blijkt dat hierover niet effectief is gecommuniceerd naar initiatiefnemers. Ondanks dat er een overdrachtdossier was en dat de vorige Loods zijn contacten vooraf op de hoogte heeft gebracht was het niet bij alle geïnterviewden bekend dat er een wisseling had

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

plaatsgevonden. Een aantal geïnterviewden gaf aan dat ze een duidelijke overdracht misten tussen de vorige Loods en de huidige Loods. Ook vroegen ze zich af wie de nieuwe Loods was en of hun project nu was overgedragen naar de nieuwe Loods en of bestaande afspraken met de voorgaande Loods blijven bestaan. Een aantal geïnterviewden gaf daarbij aan dat het lastig is om van Loods te wisselen met betrekking tot hun project. De vorige Loods was betrokken bij het hele proces en kent alle details. De huidige Loods heeft deze betrokkenheid en kennis (nog) niet en dit gaat volgens de geïnterviewden ten koste van de meerwaarde die hij kan hebben voor hun project. Een overdracht waarbij de oude Loods de nieuwe Loods introduceert op projectniveau was gewenst geweest.

Aanbevelingen voor inzet van de Loods

Uit de interviews komen verschillende aanbevelingen voort voor de inzet van de (nieuwe) Loods. Onderstaand een overzicht van de aanbevelingen die meermaals genoemd zijn.

- Communicatie: Zorg voor meer communicatie over wat de Loods doet, wat de taken zijn en waar het mandaat ligt. Daarnaast over concrete (voorbeeld)projecten, ter inspiratie en informatie. Zowel vanuit de provincie als vanuit de Loods zelf. Zorg dat deze communicatie bij de doelgroep terecht komt.
- Regiokennis: Een aantal geïnterviewden gaven aan regiospecifieke kennis te missen bij de Loods. Zorg dat de Loods kennis heeft van regiokenmerken en lokale omstandigheden, of zet in op Regionale Loodsen.
- Informatiepunt provincie: Zorg voor een informatiepunt binnen de provincie (contactpersoon met telefoonnummer) waar mensen terecht kunnen met vragen, opmerkingen of eventueel klachten over de Loods. Communiceer dit op de website.
- Uitwerken verhouding Loods en Steunpunt: De werkzaamheden van de Loods en het Steunpunt zijn van oorsprong complementair aan elkaar bedacht. Maar in de praktijk overlappen de thema's en vraagstukken van de Loods en het Steunpunt met elkaar en bewegen ze zich in hetzelfde netwerk. Ze verwijzen naar elkaar en werken soms samen. Meer duidelijkheid hierover is voor henzelf en het veld gewenst. Daardoor kunnen de Loods en het Steunpunt nóg meer optreden als verbinder en expertise samenbrengen.
- Capaciteitsplanning: De Loods kan niet alle projecten (tegelijkertijd) adviseren. Blijf samen (Loods en provincie) inzoomen op de vraag welke projecten in welke volgorde door de Loods geadviseerd moeten worden. Enerzijds zou ingezet moeten worden op mogelijke onomkeerbaarheid, anderzijds zou de Loods in ieder geval beschikbaar moeten zijn voor de groep initiatiefnemers die met hun erfgoed weinig commerciële kansen hebben of 'ingewikkelde panden' hebben. Ook moet er altijd ruimte blijven om vrijblijvend te brainstormen met de Loods over de (on)mogelijkheden bij het herbestemmen van een pand.
- Commitment initiatiefnemer: Niet alle initiatiefnemers hebben even veel commitment. Het verhogen van het commitment van de initiatiefnemer aan het begin van het adviestraject kan de kans op een succesvol traject vergroten. Initiatiefnemers zijn zich er dan meer van bewust dat ze een serieus adviestraject ingaan dat bekostigd wordt door de overheid.
- Proactief en 'bij de les houden': Zorg voor verdere ontwikkeling van de aanjagende rol die de Loods heeft. Daarbij stapt de Loods zelf af op partijen in het veld, zonder dat de partij een vraag

heeft neergelegd. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden als het monument niet goed onderhouden wordt door de eigenaar.

- Overdracht: Zorg bij een volgende wisseling van de functie dat er meer aandacht is voor een goede overdracht waarin de vorige Loods de nieuwe Loods kan inwerken en kan voorstellen aan initiatiefnemers waarbij in gezamenlijkheid het project en de afspraken worden besproken (zachte overdracht).
- Duurzaamheid: Zorg dat de Loods actuele kennis heeft over duurzaamheid in relatie tot het herbestemmen van monumenten. Wanneer kunnen restauratie en onderhoud samengevoegd worden met duurzaamheidsmaatregelen? Welke duurzaamheidsingrepen mogen bij een monument? Daarnaast zou de Loods een rol moeten spelen bij het koppelen van particuliere initiatiefnemers die gebruik willen maken van de subsidie duurzaam benutten, zodat ze de kosten kunnen delen.
- Integraal werken: Op twee terreinen zou de Loods meer integraal moeten werken. 1. Zorg dat de Loods integraal kijkt naar herbestemming zodat archeologische vindplaatsen niet verstoord raken of over het hoofd gezien worden. Dit kan bijvoorbeeld voorkomen bij het herbestemmen van een kerk waar ook oude graven omheen liggen. 2. Herbestemmingsvraagstukken en gebiedsontwikkeling: herbestemming kan botsen met ruimtelijke ordening (RO) vraagstukken. Samenwerking kan kansen bieden voor zowel RO als voor herbestemming.
- Scheiding tussen petten: Maak heldere afspraken over de scheiding tussen de 'provinciale pet' en de 'organisatie / ondernemerspet' van de Loods en het Steunpunt. De Loods en het Steunpunt moeten deze scheiding in hun dagelijkse praktijk helder communiceren. Op die manier kan de objectieve blik van de Loods en het Steunpunt beter gewaarborgd worden.

3.2 Fonds Herbestemming, Verduurzaming en Restauratie van monumenten

Het Fonds Herbestemming, Verduurzaming en Restauratie van monumenten (vanaf nu: Fonds) maakt het mogelijk een laagrentedragende hypothecaire lening aan te gaan (rente van 1,5%). De provincie heeft 9,1 miljoen beschikbaar gesteld, dat is ondergebracht bij het Nationaal Restauratie Fonds (vanaf nu: NRF). Eigenaren van monumenten kunnen een lening aangaan om een herbestemming en/of restauratie en/of de verduurzaming vorm te geven. Omdat het een lening is met een lage rente "subsidieert" de provincie op deze wijze eigenaren van zowel rijks-, provinciale- als gemeentelijke monumenten via deze regeling. De lening is ook beschikbaar voor herbestemming van beeldbepalende gebouwen die door de gemeente als zodanig zijn aangewezen. De lening kan (in de meeste gevallen) niet worden aangegaan voor monumenten die gebruikt worden als woning, omdat woonhuizen courant zijn. Voor provinciale monumenten die als woning zijn gebouwd geldt een uitzondering, deze kunnen tot maximaal 250.000 euro lenen. Het minimale leningsbedrag is 10.000 euro en het maximale leningsbedrag is 1.000.000 euro. Aanvragers kunnen 100 procent van de subsidiabele kosten aanvragen.¹¹ Het Fonds is opengesteld vanaf november 2017 en blijft bestaan tot 2030. Het is een revolverend fonds. Vanaf 2030 wordt de 9,1 miljoen plus rente aan de provincie terugbetaald.

¹¹ <https://www.restauratiefonds.nl/monumenteigenaren/financieringen/noord-hollandse-monumenten-hypotheek-niet-woonhuis>

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Het NRF is de bancaire instelling die de leningen daadwerkelijk aangaat. Voordat een eigenaar een aanvraag doet voor een lening heeft hij/zij een gesprek met een provincied medewerker waarin gezamenlijk wordt nagedacht over de mogelijkheden. Als de beleidsmedewerker het model kansrijk acht voor een lening dan krijgt de partij het advies om een aanvraag in te dienen bij de provincie. Bij positief advies krijgt de aanvrager vervolgens een beschikking waarin staat welk bedrag de aanvrager mag lenen en dat hij naar het NRF kan gaan voor de bancaire toets. De samenwerking tussen het Fonds en de provincie wordt door provincied medewerkers als prettig ervaren. Ook initiatiefnemers merken de goede samenwerking en hebben hier profijt van. De lijnen tussen de provincie en het NRF zijn kort.

Bekendheid van het Fonds

De meeste geïnterviewden hoorden voor het eerst over het Fonds via een provincied medewerker of de Loods, dus via via. Het is daarom de vraag of initiatiefnemers die zich niet al binnen het netwerk van de provincie bevinden het Fonds kunnen vinden. *“Het is moeilijk zoeken naar iets waarvan je geen idee hebt dat het bestaat”*, wordt meermaals gezegd. Ook op de website van de provincie kom je de informatie over het Fonds niet automatisch tegen als je zoekt op het onderwerp ‘herbestemmen’ of ‘monument’. Tevens is het niet alle geïnterviewden helder dat de lening die ze krijgen in feite ‘geld is van de provincie’.

Meerwaarde van- en meningen over het Fonds

Het Fonds wordt gestaag benut. Van de beschikbare 9,1 miljoen werd ten tijde van het onderzoek twee miljoen benut (sinds november 2017). Gezien de aanvragen voldoet het Fonds duidelijk in een behoefte. Soms is de lening dé uitkomst waardoor de herbestemming mogelijk gemaakt wordt.

Ondanks de bewezen behoefte geeft een aantal geïnterviewde initiatiefnemers aan liever gebruik te maken van een subsidie dan van een lening. Dat heeft voor een deel te maken met haalbaarheid om te lenen. Sommige initiatiefnemers zijn al blij als ze de lopende kosten, zoals energie en onderhoud, kunnen dekken. *“Als het niet lukt om investeringen terug te verdienen heb je, hoe laag de rente ook is, niet zoveel aan ‘leengeld’”*.

Voor grotere organisaties zijn de voordelen van het Fonds, gezien de lage rente in de markt momenteel (nog) niet zo groot. Door de lange duur van de lening, namelijk dertig jaar, verwachten geïnterviewden dat de lening op termijn wél weer gunstig wordt. Bijvoorbeeld als de rente in de markt weer stijgt.

Particulieren zijn positiever over de voordelen die een lening bij het Fonds hen biedt ten opzichte van een lening bij een normale bank. Een geïnterviewde stelde bijvoorbeeld dat de rente op particuliere leningen momenteel niet laag is, en dat 1,5 procent rente op een lening van 30 jaar heel gunstig is. Ook wordt gezegd *“Bij een bank is meer onzekerheid en moet meer onderhandeld worden”*. En in onzekere tijden is het fijn om een lening aan te kunnen gaan met een betrouwbare partner (de provincie). De combinatiemogelijkheid die de lening biedt wordt ook als gunstig ervaren. Bijvoorbeeld dat de lening gecombineerd mag worden met aandeelhouders, achtergestelde leninghouders en commerciële leningen bij een bank. Ook kan de lening gecombineerd worden met subsidies en zo een mogelijke ‘onrendabele top’ weghalen.

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Procedure

Volgens de meeste geïnterviewden is de procedure voor de aanvraag bij het Fonds duidelijk, maar dit geldt niet voor iedereen. Aanvragers hebben soms hulp nodig bij het vinden van de juiste formulieren die ingevuld moeten worden en het verzamelen van de gegevens die bij het NRF ingeleverd moeten worden. Incidenteel liep een project enorme vertraging op omdat de informatie die vooraf werd gegeven naar ervaring van de geïnterviewde later toch niet bleek te kloppen.

De procedures van het NRF gaan naar mening van een aantal geïnterviewden traag. Vermoedde redenen die hiervoor gegeven worden zijn bijvoorbeeld dat het NRF een overstap maakte naar een ander ICT systeem en een te hoge werkdruk bij het NRF.

Geïnterviewden geven aan dat aan bepaalde voorwaarden voldaan moet worden voordat een lening aangevraagd kan worden. Daardoor belanden deze initiatiefnemers soms in een vicieuze cirkel waarin zij 'vast komen te zitten'. Zij geven bijvoorbeeld aan: om een lening aan te kunnen vragen bij het NRF is er voor het herbestemde pand een exploitant nodig. Maar het pand moet eerst gerestaureerd worden voordat het geschikt is voor een exploitant. De exploitant wil de zekerheid dat hij het pand kan huren, bij voorkeur op korte termijn, en omdat die zekerheid ontbreekt wil hij nog niets tekenen. Hierdoor kan de initiatiefnemer niet aantonen dat er een exploitant is met als resultaat dat hij niet in aanmerking komt voor de lening.

Corona en het Fonds

Een aantal geïnterviewden geeft aan te verwachten dat door de coronacrisis het Fonds nog belangrijker wordt voor initiatiefnemers die een horecafunctie nastreven in hun monument. Banken passen mogelijk de risicoprofielen aan voor horecaondernemingen in verband met de 1,5 meter afstand regel.

Daarnaast is herbestemmen een moeilijker opgave in een economisch onzekere periode. Enerzijds kan daardoor meer behoefte ontstaan aan het Fonds, vooral als de rente in de markt stijgt. Anderzijds blijft de regeling een lening en vinden partijen dat extra spannend in een periode met onzekere economische vooruitzichten. Feit blijft: de lening moet terugbetaald worden, dus initiatiefnemers moeten er zeker van zijn dat de investering zich zal terugbetalen. Hoe beter en stabielere de economie, hoe minder spannend initiatiefnemers dat vinden. Hoe het uiteindelijk uitpakt voor het aantal aanvragen bij het Fonds zal in de loop van de tijd moeten blijken.

Aanbevelingen rondom het Fonds

- Bekendheid Fonds: Communiceer beter over het bestaan van het Fonds en de mogelijkheden die het Fonds biedt. Zorg dat de doelgroep bereikt wordt, zodat ook startende initiatiefnemers de informatie uit zichzelf kunnen vinden. Bijvoorbeeld op de website van de provincie, maar ook via andere kanalen in het herbestemmingsveld.
- Heldere en goed vindbare informatie over procedures: Zorg voor duidelijke en goed vindbare informatie over de aanvraag en de procedures. Ondanks dat ze wel op de website staan worden ze lang niet altijd gevonden. Bijvoorbeeld welke formulieren ingevuld moeten worden, welke informatie en rapporten ingeleverd moeten worden en hoe de informatie vormgegeven moet worden.

- Voorkom viciuze cirkel: Bekijk opnieuw de voorwaarden voor het aanvragen van een lening en probeer de kans op de beschreven viciuze cirkel te beperken. Bijvoorbeeld door meer maatwerk te bieden.

3.3 UVR Duurzaam benutten monumenten

De UVR Duurzaam benutten monumenten bestaat sinds mei 2017, en is in de loop van de tijd al een aantal maal aangepast op nuances. De UVR heeft als doel om haalbaarheidsonderzoeken naar herbestemming of voortzetting van bestaand gebruik en duurzaamheidstoepassingen van monumenten te stimuleren. Dit om leegstand te voorkomen en daarmee het behoud, de publiekstoegankelijkheid en de duurzaamheid van monumenten te bevorderen. De subsidie wordt benut voor haalbaarheidsonderzoeken en energiescans. Er wordt goed gebruik gemaakt van de regeling en deze voorziet daarmee duidelijk in een behoefte. Het plafond van de regeling is onlangs verdubbeld van 75.000 tot 150.000 euro.

Grote monumentenorganisaties die meerdere panden in bezit of beheer hebben zijn een grote afnemer van de regeling. Aanvragen van particuliere initiatiefnemers met één pand in bezit komen minder vaak voor. Dit komt mede doordat de gestelde drempel van het subsidiebedrag voor één pand vaak te hoog is waardoor de regeling feitelijk niet inzetbaar is. Een aanvraag die twee of meer panden betreft haalt de drempel wel.

In een aanzienlijk deel van de aanvragen gaat het om een categorie monumenten die uitdagend is om te herbestemmen: bijvoorbeeld grote of bijzondere panden.

Meerwaarde UVR Duurzaam benutten monumenten

Het onderzoek levert initiatiefnemers een verduurzamingsplan op dat tevens inzicht geeft in de kosten die gepaard gaan met de verduurzamingsmaatregelen. Met dit plan kunnen initiatiefnemers gericht op zoek gaan naar geld voor specifieke maatregelen.

Een geïnterviewde zegt “..die basale mogelijkheid om iets in beweging te brengen wat je in eerste instantie niet in beweging krijgt, dat effect heeft deze subsidie gesorteerd.” Terwijl een ander juist aangeeft dat de regeling niet het cruciale zetje in de rug is voor initiatiefnemers. Deze zegt dat initiatiefnemers “..ook wel een manier vinden om onderzoek te doen naar verduurzaming als deze regeling niet zou bestaan”.

Procedure

De procedure voor de aanvraag was duidelijk voor geïnterviewden die ervaring hebben met de regeling.

Aanbevelingen voor de UVR Duurzaam benutten monumenten

Ondanks dat gebruikers het goed vinden dat de regeling bestaat zijn er ook belangrijke verbeterpunten genoemd.

- Uitputting subsidie voorkomen: De subsidie was in het verleden soms uitgeput omdat hij goed wordt benut. Momenteel is het plafond verhoogd, mogelijk is dit een oplossing, blijf dit in de gaten houden.

- Concrete opvolging energiescan: Bij een aantal geïnterviewden leeft de wens dat deelname aan deze subsidie meer gekoppeld wordt aan een concrete verduurzaming van het pand. *“De energiescans zouden niet het doel moeten zijn, maar de scan zou moeten leiden tot de verduurzaming van het pand.”*
- Kennisdeling: Door kennisdeling kunnen meer initiatiefnemers voordeel hebben bij de regeling. De informatie uit de energierapporten kan ook relevant en behulpzaam zijn voor andere initiatiefnemers, maar is momenteel niet beschikbaar. Ze kunnen bijvoorbeeld ter inzage op de website of een kennisbank beschikbaar gemaakt worden.
- Maatwerk: De subsidie voor energiescans is een vastgesteld bedrag. Echter, voor gebouwen met een groter oppervlakte, zoals een fabriekshal, zijn energiescans duurder om te maken dan voor een klein pand. Maatwerk waarin de grootte van het bedrag de grootte van het gebouw reflecteert is genoemd als verbeterpunt.
- Koppelen van aanvragers: Het minimumbedrag van 5000 euro dat de aanvrager moet bijleggen om aanspraak te kunnen maken op de subsidie is soms een drempel voor het aanvragen van de subsidie, vooral voor particulieren. Dit is echter het minimumbedrag waar de provincie mee werkt. Wanneer twee initiatiefnemers samen een aanvraag doen halen ze het drempelbedrag vaak wel. In dat geval moeten ze aan elkaar gekoppeld worden, of elkaar weten te vinden. Dat zou via de Loods kunnen, dat is in enkele gevallen ook al gebeurd, maar dat is niet standaard. Een andere oplossing kan zijn dat de provincie een aantal energiescans inkoopt en aanbiedt aan initiatiefnemers.

3.4 UVR Onderhoud provinciale monumenten

De UVR Onderhoud provinciale monumenten heeft als doel het stimuleren van noodzakelijk onderhoud aan provinciale monumenten. Restauratie en verduurzaming vallen daar niet onder. De subsidie kan achteraf aangevraagd worden, dus wanneer het onderhoud al gedaan is en de kosten zijn gemaakt. Het gaat in de meeste gevallen om regelmatig terugkerende kosten zoals schilderwerkzaamheden en herstel van hout en voegwerk. Ook bestrijding van ongedierte kan hieronder vallen. De noodzaak van het onderhoud moet blijken uit een inspectierapport. De provincie subsidieert vijftig procent van de kosten, met een maximum van 18.500 euro (totaal van 37.000 aan onderhoud). In 2020 is het subsidieplafond gesteld op 150.000 euro.

Voor groot onderhoud, in bijvoorbeeld kerken, mag een aanvraag gedaan worden bij UVR restauratie provinciale monumenten. Zulke grote bedragen vallen niet binnen de onderhoudsregeling.

Meerwaarde van en meningen over de UVR Onderhoud provinciale monumenten

De meeste geïnterviewden zijn tevreden over deze regeling. Regelmatig wordt benadrukt dat onderhoud nog belangrijker is dan restauratie. *“Goed onderhoud voorkomt dure restauraties”.*

Dat de subsidie achteraf verstrekt wordt, en de volledige kosten dus voorgesloten moeten worden, is voor sommige initiatiefnemers wel een drempel om gebruik te maken van de regeling. Vooral bij hoge onderhoudskosten is dit een kritiek punt. Daarnaast kan de aanvraag volgens sommigen pas worden ingediend als de kosten minimaal 10.000 bedragen, dit door de benedengrens van subsidies van 5.000

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

euro die het college heeft vastgesteld in combinatie met de vergoeding van maximaal 50% van de kosten.

Procedure aanvraag UVR Onderhoud provinciale monumenten

Voor de meeste geïnterviewden is de procedure rond de aanvraag van de UVR helder. Wel kost het veel tijd en 'uitzoekwerk' om de aanvraag in te vullen. Het laten opstellen van een onderzoeksrapport (onderhoudsplan) door een onafhankelijk bureau wordt door sommige geïnterviewden als een drempel ervaren door de kosten die daaraan verbonden zijn. Het is niet bekend of hierdoor minder aanvragen gedaan worden.

Dat de subsidie achteraf aangevraagd moet worden in plaats van vooraf wordt door enkele geïnterviewden als verwarrend ervaren, omdat het bij veel andere subsidies vooraf moet. Vooral in combinatie met het onderhoudsrapport dat wél vooraf opgesteld moet worden en tevens kan verouderen (is tegenwoordig drie jaar geldig, eerder was dat twee jaar). Er zijn voor de aanvrager daardoor meerdere kritieke punten om rekening mee te houden bij de aanvraag. Een geïnterviewde kreeg geen subsidie, omdat het rapport wat hij voorafgaand aan het onderhoud had laten maken was verlopen bij afronding van het onderhoud. Het was de geïnterviewde niet bekend dat het rapport niet ouder mocht zijn dan twee jaar (is nu 3 jaar).

Bekendheid

Ondanks dat de regeling bijna jaarlijks volledig benut wordt, is het niet duidelijk of alle initiatiefnemers die in aanmerking kunnen komen voor de subsidie op de hoogte zijn van de regeling. Ervaring leert wel dat communicatie en PR hierbij helpt: toen initiatiefnemers een tijd geleden middels een brief geattendeerd werden op de regeling was er een duidelijk zichtbare stijging in het aantal aanvragen.

Aanbevelingen voor UVR Onderhoud provinciale monumenten

- **Bekendheid:** Zorg voor jaarlijkse publiciteit rondom de UVR, rechtstreeks gericht aan monumenteneigenaren.

3.5 UVR Restauratie provinciale monumenten

De UVR Restauratie provinciale monumenten heeft als doel het behoud van provinciale monumenten door uitvoering van restauratie. De subsidie is niet bestemd voor monumenten met een woonfunctie, met uitzondering van stolpboerderijen. Voor de aanvraag is een onafhankelijk inspectierapport nodig dat niet ouder is dan twee jaar.

Aanbeveling UVR Restauratie provinciale monumenten

Onder restauratie vallen geen (extra) werkzaamheden ter verduurzaming van het pand. Restauratie is echt 'traditioneel' dus 'in oude staat herstellen'. In dat kader is er nu geen ruimte voor verduurzaming. In de praktijk kunnen restauratie en verduurzaming vaak wel gecombineerd worden. Meerdere geïnterviewden geven aan dit te missen in de regeling. Ze vinden het wel passen bij de regeling omdat duurzaamheid de toekomst is en verduurzamingsmaatregelen helpen om het pand toekomstbestendig te maken. Hieruit vloeit de volgende aanbeveling voort:

- Duurzaamheid: Pas de regeling aan zodat duurzaamheidsmaatregelen en restauratie zoveel mogelijk samen op kunnen lopen.

3.6 UVR Restauratie rijksmonumenten

De UVR Restauratie Rijksmonumenten heeft als doel rijksmonumenten in Noord-Holland te behouden, door uitvoering van restauratie. De subsidie geldt niet voor monumenten die in oorsprong als een woonhuis zijn gebouwd. Een rijksmonument is publiek toegankelijk als het tenminste twee keer en tenminste 16 uur per maand voor publiek toegankelijk is. Is het rijksmonument een molen of een schapenboet, dan moet deze minimaal vier keer en tenminste 32 uur per jaar toegankelijk zijn. De subsidie bedraagt maximaal 50% van de te subsidiëren restauratiekosten tot maximaal € 500.000,-. Het subsidieplafond is vastgesteld op jaarlijks vijf miljoen euro. De subsidie moet aangevraagd zijn voordat de restauratie afgerond is. Voor de aanvraag is een onafhankelijk inspectierapport nodig dat niet ouder is dan twee jaar en voor aanvang van de restauratiewerkzaamheden is opgemaakt.

Meerwaarde van en meningen over de UVR Restauratie rijksmonumenten

De regeling is erg populair en wordt vaak overvraagd. Een geïnterviewde zegt bijvoorbeeld *“Het is goed dat de regeling bestaat, anders zouden monumenten die te groot zijn voor particulieren en voor projectontwikkelaars te weinig rendement opleveren tussen wal en schip vallen”*.

De regeling wordt toegekend als het plan al bijna helemaal rond is en de provincie er vrijwel zeker van is dat het project uitgevoerd wordt. Dat betekent ook dat er een onomkeerbare vergunning moet liggen. Het proces om tot de vergunning te komen kan erg kostbaar zijn (soms wel 50.000 euro bijvoorbeeld), terwijl het op dat moment nog niet zeker is of de subsidie toegekend wordt. Deze onzekerheid wordt wel genoemd als een drempel voor het aanvragen van de subsidie.

Indien het subsidieplafond wordt bereikt worden de aanvragen gerangschikt op een prioriteitenlijst (tendersysteem). De aanvragen met de hoogste eigen investering krijgen meer punten. Het is daardoor volgens sommigen een spel of een gok ‘hoeveel je aanvraagt’. Geïnterviewden weten namelijk niet hoeveel aanvragen er zijn en hoeveel anderen aanvragen.

Om het restauratieproject rond te krijgen zijn vaak meerdere investeerders nodig. Een aantal geïnterviewden geven aan dat het fijn zou zijn als de provincie eerder in het proces subsidie zou toekennen, zodat het makkelijker is andere investeerders over de streep te trekken. *“Nu is er het risico dat de moeilijke opgaven al ‘sneuvelen’ voor ze bij de provincie kunnen aankloppen.”*

Onder restauratie vallen, net als bij de restauratieregeling voor provinciale monumenten, geen (extra) werkzaamheden ter verduurzaming van het pand. Restauratie wordt ook hier gezien als ‘traditioneel’ en dus ‘in oude staat herstellen’. In dat kader is er nu geen ruimte voor verduurzamingsingrepen binnen de aanvraag. In de praktijk zouden restauratie en verduurzaming echter vaak wel gecombineerd kunnen worden en meerdere geïnterviewden geven aan deze mogelijkheid te missen in deze regeling. Ze vinden het passen bij de regeling omdat duurzaamheid de toekomst is en verduurzamingmaatregelen helpen om het pand toekomstbestendig te maken (zoals ook genoemd in paragraaf 3.5).

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Enkele geïnterviewden kunnen zich niet vinden in het feit dat het te restaureren pand per se publiekelijk toegankelijk moet zijn. *“Inwoners van de provincie kunnen ook genieten van de buitenkant van een gebouw”* werd bijvoorbeeld gezegd.

Aanbevelingen voor de UVR Restauratie rijksmonumenten

- Communicatie over tendersysteem: Zorg voor heldere communicatie over de beoordeling bij het tendersysteem om de onzekerheid hierover bij aanvragers te minimaliseren.
- Moment van toekenning: Onderzoek bij actualisatie van de regeling of het mogelijk is in een eerder stadium van het restauratieproces subsidie toe te kennen, zodat: 1. initiatiefnemers dit kunnen gebruiken om andere investeerders te betrekken. 2. Zodat bijvoorbeeld voorkomen wordt dat met een kostbaar traject een vergunning wordt geregeld, terwijl er uiteindelijk geen subsidie wordt toegekend.
- Duurzaamheid: Pas de regeling aan zodat duurzaamheidsmaatregelen en restauratie zo veel mogelijk samen op kunnen lopen.

3.7 Crowdfunding

Ondersteuning bij crowdfunding behoort niet tot het instrumentarium van het provinciale cultuurbeleid. Wel heeft de provincie tijdens een pilot twee crowdfundingcampagnes ondersteund. De provincie financierde voor twee projecten een crowdfunding-adviseur die gezamenlijk met de initiatiefnemers een crowdfundingcampagne uitvoerde. Naast deze twee pilots hebben meerdere andere initiatiefnemers op eigen initiatief aan crowdfunding gedaan.

Op basis van ervaring met crowdfunding in de twee pilots is een beslisboom ontwikkeld. Initiatiefnemers kunnen deze beslisboom gebruiken voor advies over het al dan niet inzetten van crowdfunding bij projecten rondom verduurzaming van erfgoed. Het is een praktisch instrument waarbij initiatiefnemers aan de hand van 12 vragen inzicht krijgen in hoe zinvol crowdfunding in dat specifieke geval is. Deze beslisboom kunnen initiatiefnemers vinden op de website van de provincie. Naast de beslisboom is er op de website meer informatie over crowdfunding verzameld om te informeren en inspireren. Bijvoorbeeld het handboek Crowdfunding voor erfgoed en films over de pilots. Het is niet bekend of initiatiefnemers deze informatie kunnen vinden en of ze het gebruiken.

In specifieke gevallen kan crowdfunding een initiatiefnemer veel bieden. Het vraagt echter kennis en veel tijd om een crowdfundingcampagne te ontwikkelen en laten slagen. Een aantal geïnterviewden geeft aan dat zij ondersteuning bij crowdfunding zien als een mogelijk nieuw vast instrument. Zij zouden bijvoorbeeld graag een financiële bijdrage aanvragen om een crowdfundingadviseur in te huren, zoals werd gedaan tijdens de pilot. Ook ondersteuning bij de PR van crowdfunding of een bijeenkomst om initiatiefnemers te informeren over de mogelijkheden van crowdfunding worden genoemd als ondersteuningsbehoeften.

Voordelen van crowdfunding:

- er is geen groot startkapitaal nodig

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

- het activeert en betreft (toekomstige) vrijwilligers in de omgeving die wellicht deels in natura willen bijdragen
- het kan zorgen voor behoud en vergroting van draagvlak voor erfgoed
- het kan zorgen voor saamhorigheid bij de 'crowd' (de deelnemers van de crowdfunding)
- het helpt om financiële bronnen aan te boren die anders onbereikbaar zijn
- het kan helpen goede contacten te leggen voor langer lopende financiële ondersteuning

Nadelen van crowdfunding:

- het opzetten en begeleiden van een crowdfundingcampagne is erg arbeidsintensief
- het kan lastig zijn de juiste doelgroepen te bereiken, vooral wanneer er nog geen bestaand netwerk is
- crowdfunding levert niet altijd makkelijk veel geld op
- het eindbedrag is onzeker
- wanneer de crowdfunding mislukt kan dit mogelijk negatieve publiciteit opleveren

Aanbevelingen met betrekking tot crowdfunding

Aanbeveling: De provincie moet beslissen of (financiële) ondersteuning van crowdfunding deel gaat uitmaken van het instrumentarium dat de provincie aanbiedt de komende periode. De provincie moet ook beslissen in welke vorm ze crowdfunding wil ondersteunen.

3.8 Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland

De provincie heeft sinds 2017 de gemeentelijke ondersteuning bij de wettelijke erfgoedtaken uitbesteed aan het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland (hierna Steunpunt). Voor 2017 was het Steunpunt belegd bij een andere partij. Twee organisaties vormen nu samen het Steunpunt: MOOI Noord-Holland en NMF Erfgoedadvies. MOOI Noord-Holland houdt zich vooral bezig met bovengronds erfgoed en NMF Erfgoedadvies ontfermt zich over archeologievraagstukken. Samen hebben ze het Steunpunt opgezet en geprofessionaliseerd.

De ondersteuning van het Steunpunt bestaat onder andere uit advies en ondersteuning aan gemeenten op actuele en relevante thema's rondom erfgoed en archeologie; het bouwen en onderhouden van een relevant netwerk voor gemeenten; professionalisering van de beleidsmedewerkers; kennisdeling en informatieverstrekking.¹²

Twee organisaties samen één Steunpunt

Ten tijde van de vorige cultuurevaluatie (2019) bestond het Steunpunt 2 jaar. Uit die evaluatie bleek dat de samenwerking voor de twee organisaties nog zoeken was. Er ging veel tijd zitten in afstemming tussen beide partijen. Uit de huidige evaluatie blijkt dat de organisaties nu een efficiënte vorm van samenwerking hebben gevonden. Wel geven beide partijen aan dat het feit dat het twee organisaties betreft met elk hun eigen directie, medewerkers en werkcultuur, maakt dat overleg meer tijd kost dan wanneer 'alleen intern overleg' nodig zou zijn. Toch zijn beide partijen tevreden over de voortgang die ze

¹² Voor een compleet overzicht van de activiteiten van het Steunpunt zie bijlage 2.

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

gemaakt hebben in de samenwerking. Deze is mede efficiënter geworden doordat de partijen elkaar nu beter weten te vinden en het samenwerken tussen de organisaties 'de normale dagelijkse gang van zaken' voor beide partijen in het Steunpunt is geworden. Daarnaast verdelen de organisaties de taken nu bewuster dan voorheen, in plaats van alles samen te willen doen. Tot slot wordt gewerkt met een heldere planning waarin ook de taakverdeling duidelijk is. Niet alle taken zijn te verdelen (ongeveer tien procent van alle taken), zoals de nieuwsbrief. Deze worden gezamenlijk opgepakt. Blijvend inzoomen op efficiëntie en verdeling van taken helpt om hier scherp op te blijven.

Om alles gestroomlijnd te laten verlopen wordt regelmatig overlegd. De twee verantwoordelijken (hoofd Archeologie en Erfgoed Stichting NMF en Adjunct-directeur MOOI Noord-Holland) hebben maandelijks een vast overleg over algemene zaken en over de lopende projecten. Beide zoeken bewust elkaars expertise en benutten die. Ook kijken zij waar ze kennis over erfgoed en archeologie kunnen bundelen door integraal te kijken. Door corona zijn deze overleggen tijdelijk frequenter geworden. Er was vooral in de eerste corona-maanden intensief overleg nodig: wat betekende corona voor de uitvoering en het bereiken van hun doelstelling en praktisch voor hun evenementenprogramma? Samen is gezocht naar een 'plan B' en is dit efficiënt uitgevoerd. Hiervoor moesten onder andere nieuwe bijeenkomstvormen ontwikkeld worden. Qua overlegfrequentie is de afgelopen periode daarom niet af te zetten tegen de tijd vóór corona. De laatste tijd gaat de overlegfrequentie weer naar 'normaal'. Naast de vaste overleggen in de directie is er binnen het Steunpunt heel regelmatig laagdrempelig contact tussen medewerkers van de twee organisaties, bijvoorbeeld over lopende projecten.

Beide organisaties opereren los van het Steunpunt, met hun eigen organisatie, op dezelfde markt als het Steunpunt. Daardoor dragen zij automatisch meerdere petten.

Duurzaamheid

Meerdere geïnterviewden vinden en/of verwachten dat het Steunpunt in de toekomst haar expertise over duurzaamheid meer in zal (moeten) zetten. Dit kan in de vorm van advies over wat kan en mag en informatievoorziening middels bijeenkomsten of op de website. Herbestemmingsvraagstukken hebben ook een duurzaamheidsvraagstuk in zich. En door verduurzaming wordt herbestemming al snel meer haalbaar vanwege energiebesparing. Er zijn momenteel veel monumenten in gebruik die een verduurzamingsopgave hebben. Hierover worden in de (nabije) toekomst steeds meer vragen verwacht. Er wordt bijvoorbeeld gezegd dat de focus zou moeten gaan van 'Leegstand en Herbestemming' naar 'Duurzaam herbestemmen'.

Doelgroepen van het Steunpunt

Zoals in de opdracht van het Steunpunt staat richt zij zich op gemeenten. In eerste instantie waren dat alleen de ambtenaren met erfgoed in portefeuille. Vervolgens volgden de wethouders (bijvoorbeeld door middel van het mede-organiseren van een wethoudersdiner), en sinds 2020 onderzoekt het Steunpunt de mogelijkheden om ook de gemeenteraadsleden te betrekken.

Binnen gemeenten is weinig capaciteit voor archeologie en erfgoed. Het aanbod aan activiteiten van het Steunpunt overstijgt daarom soms de capaciteit die gemeenten voor het thema hebben. Oplossingen hiervoor kunnen zijn: het aanbod in kwantitatieve zin verkleinen en/of het aanbod specifiek richten op doelgroepen.

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Er zijn volgens meerdere geïnterviewden nog mogelijkheden om de doelgroepen van het Steunpunt te verbreden en verdiepen, zowel binnen als buiten de gemeenten, namelijk:

- Verbreding binnen gemeenten: ruimtelijke ordening, uitvoerders en vergunningsverleners. Ook zij spelen een rol bij monumenten en archeologie. Vanuit gemeenten is het signaal gekomen dat deze medewerkers meer kennis willen. Het gaat dan bijvoorbeeld om toezichthouders die toezicht houden of de verleende vergunning wordt uitgevoerd zoals afgesproken. Wanneer het dan gaat om erfgoed ontbreekt regelmatig de benodigde kennis. Het Steunpunt speelt in op deze signalen en is inmiddels bezig een masterclass te ontwikkelen. Ook informatie over archeologische vindplaatsen en hoe gemeenten daar mee om horen te gaan is interessant voor deze medewerkers.
- Buiten gemeenten: erfgoedvrijwilligers van bijvoorbeeld historische verenigingen en monumentstichtingen. Deze vallen momenteel buiten de doelgroep van de provincie en daarmee ook buiten de doelgroep van het Steunpunt. Toch vormen ze een belangrijke kenniskring van de gemeenten en zouden gemeenten veel aan ze kunnen hebben vanwege hun kennis en betrokkenheid. Erfgoedvrijwilligers kunnen de wettelijke taken en verantwoordelijkheden van gemeenten niet overnemen, maar zouden gemeenten wel kunnen ondersteunen.

Een deel van de doelgroep van het Steunpunt zijn gemeenten in West-Friesland. Deze gemeenten hebben hun archeologietaken belegd bij een aantal regioarcheologen. Net als gemeenteambtenaren met archeologietaken in portefeuille zijn deze regioarcheologen ook doelgroep van het Steunpunt. Echter in de praktijk is er vrijwel geen contact en/of samenwerking tussen het Steunpunt en deze regioarcheologen. Over andere erfgoedonderwerpen heeft het Steunpunt wél contact met deze gemeenten. Het Steunpunt organiseert in deze gemeenten wel (netwerk)bijeenkomsten (niet over archeologie).

Bereik doelgroep Steunpunt

De basisfunctie van het Steunpunt (gemeenten ondersteunen bij hun wettelijke taak rondom Erfgoed) wordt gewaardeerd door gemeenten. Bij gemeenten leven veel vragen over wat zij mogen en moeten rondom erfgoed en zij weten het Steunpunt goed te vinden om hun vragen te stellen.

Het Steunpunt bereikt de doelgroep op verschillende manieren, bijvoorbeeld via de nieuwsbrief, de website en de bijeenkomsten.

Op deelname aan activiteiten door gemeentemedewerkers is de capaciteit van gemeenten op het gebied van erfgoed en archeologie van invloed. Hoe minder gemeentelijke capaciteit, hoe minder ruimte om naar de bijeenkomsten van het Steunpunt te komen. Ter verhoging van de opkomst worden de bijeenkomsten qua locatie over de provincie verspreid. De recente ontwikkelingen door corona, waardoor veel bijeenkomsten online zijn gehouden, laten een hoge online opkomst zien. Het ontbreken van reistijd en de mogelijkheid om eventueel slechts een deel van de bijeenkomst bij te wonen spelen

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

hierbij waarschijnlijk een rol. Mogelijk liggen hier mogelijkheden om het bereik in de nabije toekomst blijvend te vergroten.

Een andere manier die het Steunpunt inzet om hun bereik van de doelgroep te vergroten is ‘Loket op reis’. Voor Loket op reis gaat het Steunpunt een aantal maal per jaar zelf actief naar gemeenten toe. In het eerste jaar bezocht het Steunpunt vijftien gemeenten, tegenwoordig ongeveer vijf gemeenten per jaar. Ze kiezen dan bijvoorbeeld gemeenten waarvan ze nog niet, of weinig, hebben gehoord of waarvan ze weten dat er een nieuwe medewerker is. Het doel van het bezoek is een open gesprek ter kennismaking en om te inventariseren of de gemeente een hulpvraag heeft.

Meer communicatie vanuit de provincie over (de diensten van) het Steunpunt kan het bereik vergroten, een voorbeeld zou kunnen zijn: communicatie over het tijdschrift Ode of over de Archeoglossy's over de tien archeologiegebieden die het Steunpunt uitgeeft.

Overleg en verantwoording

Het Steunpunt en de provincie weten elkaar goed te vinden. Naast vaste overleggen¹³ is er tussendoor regelmatig laagdrempelig contact tussen (beide partijen van) het Steunpunt en de provincie. Zowel provincie als Steunpunt noemen het onderlinge contact “goed”. De overleggen worden constructief, transparant en helder gevonden. Ook de taakverdeling tussen de provincie en het Steunpunt is duidelijk. Het Steunpunt ervaart voldoende ruimte om haar werk uit te voeren, hoeft niet alles af te stemmen, maar kan wel altijd afstemmen als nodig.

Ondanks dat het contact tussen de provincie en het Steunpunt goed verloopt is er ook een aandachtspunt. Door personele wisseling bij het team erfgoed en cultuur binnen de provincie was er tijdelijk minder frequent contact en was er vooral contact op hoofdlijnen. Bij toekomstige wisselingen zou dit in overleg anders opgepakt kunnen worden. Dit geldt ook voor de samenwerking met de afdeling communicatie van de provincie.

De Loods en het Steunpunt hebben ook regelmatig contact. Beide voeren in opdracht van de provincie een onderdeel van het cultuurbeleid uit. Zowel het Steunpunt als de Loods adviseren en ondersteunen partijen bij herbestemming van erfgoed. Het Steunpunt focust daarbij op de rol van gemeenten, de focus van de Loods ligt bij initiatiefnemers (in sommige gevallen is dat een gemeente).

Aanbevelingen voor het Steunpunt

- Wisselingen: Zorg bij wisselingen van contactpersonen bij de provincie voor continuïteit in contact.
- Communicatie: Zorg voor duidelijke communicatie over (de diensten van) het Steunpunt vanuit de provincie, richting de doelgroep. Enerzijds duidelijk communiceren dat het Steunpunt voor de provincie de gemeentelijke ondersteuning bij wettelijke taken rondom erfgoed uitvoert. Anderzijds meer aandacht voor (producten van) het Steunpunt.

¹³ Zie bijlage 2 voor een overzicht van de vaste overleggen.

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

- Opkomst bijeenkomsten: De opkomst bij – en interactie en discussie tijdens de bijeenkomsten van het Steunpunt is belangrijk voor de meerwaarde van de bijeenkomsten. Dit is een blijvend focuspunt voor het Steunpunt.
- Aanbod Steunpunt versus capaciteit gemeenten: Stem de grootte van het aanbod van activiteiten af op de beschikbare capaciteit binnen gemeenten. Richt activiteiten specifiek op doelgroepen. Draag voortdurend zorg voor de koppeling van het aanbod met het provinciaal beleid en belang.
- Duurzaamheid: Zorg voor een steviger inbedding van het thema duurzaamheid in de informatievoorziening en het advies van het Steunpunt.
- Verbreding doelgroep binnen gemeenten: Zorg voor verbreding van het bereik binnen gemeenten, door niet alleen te focussen op erfgoed & archeologie-ambtenaren, maar ook op ambtenaren die op uitvoer, beheer of ruimtelijke ordening zitten.
- Helder onderscheid petten: De partijen van het Steunpunt moeten blijven focussen op het onderscheid tussen de ‘twee petten’ die beide organisaties van het Steunpunt dragen. Met de twee petten wordt bedoeld: de pet ‘Steunpunt’ en de pet ‘autonome onderneming’. Beide organisaties opereren ook los van het Steunpunt op dezelfde ‘markt’.
- Integraal kijken: De verbinding tussen archeologie en erfgoed is een blijvend aandachtspunt. Bij herbestemmen altijd jezelf afvragen: waar is integraal kijken mogelijk en nodig?
- Uitwerken verhouding Loods en Steunpunt: De werkzaamheden van de Loods en het Steunpunt zijn van oorsprong complementair aan elkaar. Maar in de praktijk overlappen de thema’s en vraagstukken van de Loods en het Steunpunt deels met elkaar en bewegen ze zich in hetzelfde netwerk. Ze verwijzen naar elkaar en werken soms samen. Meer duidelijkheid hierover is voor henzelf en voor het veld gewenst. Daardoor kunnen de Loods en het Steunpunt nóg meer optreden als verbinder en expertise samenbrengen.

4 Enquête Steunpunt

Samenvatting enquête Steunpunt

Om de tevredenheid over het Steunpunt te achterhalen is een enquête verstuurd naar de huidige doelgroep van het Steunpunt, namelijk gemeentemedewerkers met erfgoed of archeologie in portefeuille. Centraal in de enquête stonden tevredenheid over de verschillende diensten van het Steunpunt en eventueel ervaren blinde vlekken in het aanbod van diensten en activiteiten van het Steunpunt.

De enquête is verstuurd naar 468 contactpersonen van het Steunpunt. 35 respondenten hebben gereageerd op de enquête. De respons is met 7,5% laag, maar de respondenten zijn wel verspreid over verschillende gemeenten (zie tabel 1). Bovendien is de verwachting dat niet alle 468 contactpersonen van het Steunpunt ook daadwerkelijk gemeentemedewerkers met erfgoed en/of archeologie in portefeuille zijn, aangezien er 47 gemeenten zijn in Noord-Holland en veel kleine gemeenten maar één medewerker hebben met erfgoed en/of archeologie in portefeuille. Deze paragraaf geeft een samenvatting van de enquêteresultaten. In bijlage 3 worden de uitgebreide resultaten van de enquête gerapporteerd.

Ongeveer de helft van de respondenten (49%) werkt bij kleinere gemeenten met minder dan 50.000 inwoners.

Tabel 1: Respondenten naar grootte gemeente

Grootte gemeente	Aantallen
100.000 tot 150.000 inwoners	3
50.000 tot 100.000 inwoners	8
Meer dan 150.000 inwoners	7
minder dan 50.000 inwoners	17
Eindtotaal	35

De meeste gemeentemedewerkers hebben erfgoed in de portefeuille gecombineerd met verschillende andere onderwerpen, zoals 'beleidsmedewerker milieu, monumenten & archeologie'. Er zijn ook gemeentemedewerkers met een hele brede portefeuille waar erfgoed onder valt, zoals 'medewerker bouw- en woningtoezicht'. Zie de bijlage voor alle functieomschrijvingen.

Gebruik diensten van het Steunpunt

Van de deelnemers aan de enquête heeft de meerderheid (80%) gebruik gemaakt van de diensten van het Steunpunt. Het minst vaak is gebruik gemaakt van het loket (32%) en het meest van de nieuwsbrief (82%). Ook de bijeenkomsten zijn goed bezocht door de geënquêteerden (79%) en zij bezochten ook de website regelmatig (75%).

Tevredenheid diensten Steunpunt

Tevredenheid totaalaanbod: De meerderheid van de respondenten is tevreden met het totale aanbod van het Steunpunt (82%). Ze vinden de informatie van het Steunpunt inspirerend (79%), ze vinden dat het aanbod van het Steunpunt ze helpt bij de uitvoering van gemeentelijke erfgoedtaken (82%) en dat

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

het aanbod hun kennis op het gebied van monumenten, archeologie, wetgeving en/of erfgoedbeleid vergroot (79%).

Tevredenheid Loket: Alle respondenten die gebruik hebben gemaakt van het loket van het Steunpunt (9 respondenten) vinden het duidelijk aan wie zij hun vraag moesten richten. Ze zijn ook tevreden over de snelheid waarmee ze werden geholpen en de deskundigheid van het advies. Ze zijn van mening dat het advies ze heeft geholpen bij hun werk.

Tevredenheid bijeenkomsten: De meerderheid van de respondenten is tevreden met de bijeenkomsten die worden georganiseerd door het Steunpunt. Ze vinden dat de bijeenkomsten hen nuttige contacten opleveren met collega's van andere gemeenten (96%) en relevante cultuurinstellingen (83%). De meeste respondenten vinden ook dat de bijeenkomsten een belangrijke aanvulling zijn op de kennis die ze hebben (96%) en dat de inhoud van de bijeenkomsten relevant is voor hun werk (96%).

Tevredenheid website: De meerderheid van de respondenten is tevreden met de website. Zij vinden dat ze makkelijk dingen kunnen vinden op de website (81%), ze vinden de website actueel (71%), de informatie op de website relevant voor hun werk (76%) en ze vinden dat de informatie hen helpt bij de uitvoering van hun gemeentelijke erfgoedtaken (76%).

Tevredenheid nieuwsbrief: De meerderheid van de respondenten is tevreden met de nieuwsbrief van het Steunpunt. Alle respondenten vinden dat de nieuwsbrief ze attendeert op bijeenkomsten en activiteiten. De meerderheid van de respondenten vindt dat het ze attendeert op actuele onderwerpen (91%) en ze vinden het leuk om de nieuwsbrief te lezen (87%).

Ervaren blinde vlekken in het aanbod van het Steunpunt

De meerderheid van de respondenten geeft aan geen behoefte te hebben aan andere vormen van ondersteuning (93%). Ook geeft de meerderheid aan geen thema's (96%), activiteiten (86%) of doelgroepen (82%) te missen.

Bijlagen

Bijlage 1: Activiteiten die het Steunpunt biedt

Het Steunpunt ondersteunt gemeenten door middel van advies, het loket, informatievoorziening, het aanbieden van bijeenkomsten en een platform voor netwerken.

- Advies en ondersteuning op actuele en relevante thema's rondom erfgoed en archeologie, zoals omgevingswet, (regels rondom) vindplaatsen en landschap. Ook duurzaamheid is een actueel thema.
- Loket: een pagina op de website waar portretfoto's van medewerkers staan met vermelding van hun specialisatie en hun telefoonnummer. Gemeentemedewerkers kunnen zo rechtstreeks contact opnemen met een medewerker met de passende specialisatie.
- Informatievoorziening bijvoorbeeld middels de website, de nieuwsbrief, de archeoglossy's, casestudy's, handreikingen voor gemeenten, telefonisch en tijdens bijeenkomsten.
- Bijeenkomsten over relevante actuele thema's die spelen rondom erfgoed en archeologie.
- Platform voor netwerken: naast de inhoudelijke bijdrage bieden de bijeenkomsten een platform voor informeel contact met het netwerk en het uitbreiden en versterken van het netwerk. De doelgroep van de bijeenkomsten bestaat met name uit gemeenteambtenaren die zich met erfgoed bezig houden. Daarnaast zijn ook provincied medewerkers en de Loods regelmatig aanwezig bij de bijeenkomsten.

De geïnterviewden vinden netwerken belangrijk. Veel gemeenteambtenaren staan er in hun gemeente alleen voor op het gebied van erfgoed en archeologie. Gemeenteambtenaren van andere gemeenten zien zij min of meer als hun collega's op dat terrein. Ze willen en kunnen van elkaar leren, elkaar versterken en helpen. Een goede opkomst bij de bijeenkomsten is daarvoor noodzakelijk. Bij de online bijeenkomsten die momenteel in verband met corona gehouden worden is dit informele aspect lastiger. Door het ontbreken van 'wandelingen' en informele momenten wordt netwerken bemoeilijkt. Wel kunnen online bijeenkomsten de betrokkenheid van de partijen bestendigen en versterken.

Bijlage 2: Vaste overleg Steunpunt en provincie

Vaste overleggen Steunpunt & provincie

Het Steunpunt en de provincie hebben een overlegvorm gevonden waarbij sprake is van korte lijnen en regelmatig ad hoc contact over lopende zaken en actualiteit. Daarnaast is er sprake van een aantal vaste overleg- en verantwoordingsmomenten.

- Maandelijks Steunpunt-provincie-overleg: In dit overleg wordt gesproken over het activiteitenplan en over algemene zaken.
- Halfjaarlijks constructieoverleg: Bij dit overleg zit naast het Steunpunt en de provincie ook de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed aan tafel. Tijdens het eerste constructieoverleg van het jaar wordt het huidige jaar thematisch doorgesproken en tijdens het tweede constructieoverleg ligt de focus op het volgende jaar. Dit tweede overleg vormt tevens de basis voor het activiteitenplan van het Steunpunt dat aan het begin van het derde kwartaal opgeleverd moet worden aan de provincie. NB: Vanwege corona zijn de constructieoverleggen in 2020 anders verlopen dan normaal: de eerste was uitgesteld naar juni en de tweede naar half september.

Verantwoording van het Steunpunt naar de provincie

- Activiteitenplan: In het vierde kwartaal levert het Steunpunt het activiteitenplan voor het volgende jaar aan bij de provincie. Hierin staat welke activiteiten met welk doel en welk beoogd resultaat het jaar erna geprogrammeerd staan.
- Inhoudelijke rapportage: Ieder kwartaal levert het Steunpunt de inhoudelijke rapportage aan. In het vierde kwartaal gaat dit samen met de eindverantwoording.
- Financiële verantwoording: In het begin gaf het Steunpunt financiële verantwoording per project. Nu gebeurt dat op hoofdlijnen.
- Jaarverslag: Het jaarverslag wordt uiterlijk 31 maart bij provincie aangeleverd, inclusief de accountantsverklaring.

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Bijlage 3: Uitgebreide resultaten enquête Steunpunt

De enquête is verstuurd naar 468 contactpersonen van het Steunpunt. 35 respondenten hebben gereageerd op de enquête. De functienamen van de respondenten zijn te vinden in onderstaande tabel:

Tabel 1: Overzicht functienamen gemeentemedewerkers

Functie respondenten	Aantallen
Adviseur Cultureel Erfgoed	2
Adviseur Duurzaamheid	1
Adviseur Erfgoed	2
Adviseur Erfgoed & Monumenten	1
Adviseur Erfgoed, Monumenten en Bouwhistorie	1
Allround bouwinspecteur erfgoed en meer	1
Archeoloog	1
Beleidsadviseur Accommodaties en Subsidies	1
Beleidsadviseur Cultuur en Erfgoed	1
Beleidsadviseur Erfgoed	2
Beleidsadviseur Erfgoed en Ruimtelijke Kwaliteit	1
Beleidsadviseur Monumenten en Erfgoed	1
Beleidsadviseur RO	1
Beleidsmedewerker Omgevingsbeleid	1
Beleidsmedewerker Bouw- en Woningtoezicht	1
Beleidsmedewerker Cultuur en Sport	1
Beleidsmedewerker Erfgoed en Cultuurhistorie	1
Beleidsmedewerker Milieu, monumenten & archeologie	1
Beleidsmedewerker Monumenten	1
Erfgoed en bouwplannen	1
Gemeentelijk archeoloog	1
Medewerker Erfgoed en secretaris monumentencommissie	1
Medewerker Bouw- en Woningtoezicht	1
Omgevingsontwerper	1
Regio Archeoloog	1
Secretaris Monumentencommissie	1
Senior medewerker Bouw- en Woningtoezicht	1
Sr. Beleidsmedewerker Welzijn	1
Stadsarcheoloog	1
Stedenbouwkundige	1
Wabo Vergunningverlener en Monumenten	1

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

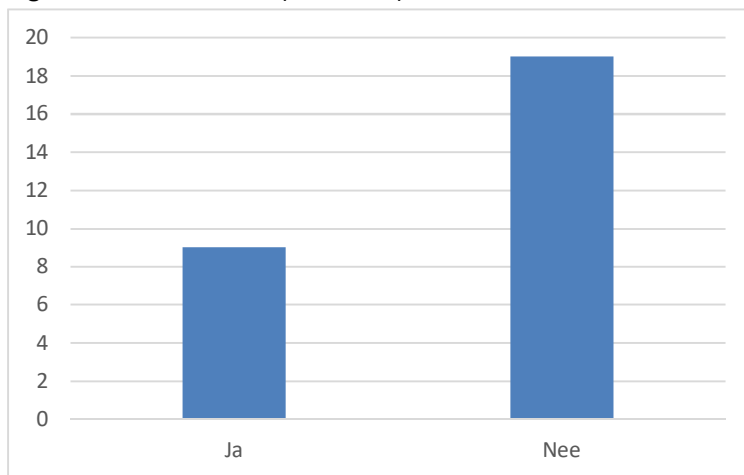
Van de deelnemers aan de enquête heeft de meerderheid (80%) gebruik gemaakt van de diensten van het Steunpunt.

Van de deelnemers die geen gebruik hebben gemaakt van de diensten (zeven in totaal) zagen er drie geen aanleiding toe, waarvan één zei al gebruik te maken van de expertise van MOOI Noord-Holland (één van de organisaties die deel uitmaakt van het Steunpunt). Twee geven aan dat het contact via een collega loopt. Een respondent stelt dat hij/zij zich niet bezig houdt met zaken waar het Steunpunt ondersteuning kan bieden. Een andere respondent wist niet van de diensten van het Steunpunt.

Loket

Van de 28 participanten die gebruik hebben gemaakt van het Steunpunt hebben er negen gebruik gemaakt van het loket (32%).

Figuur 1: Gebruik loket (aantallen)

Van de 19 deelnemers die geen contact hebben gehad met het loket gaven er zeven aan dat het contact niet relevant was voor de eigen werkzaamheden de afgelopen twee jaar. Twee respondenten waren niet op de hoogte van het bestaan van het loket. Twee vonden het geen toegevoegde waarde hebben. De andere acht respondenten hebben andere antwoorden gegeven, bijvoorbeeld dat ze het Steunpunt op een andere (directe) manier gecontacteerd hebben (drie respondenten) of dat het contact via een collega (één respondent) liep.

De meerderheid van de respondenten heeft meer dan twee keer per jaar contact met het loket (vijf van de negen respondenten). Twee van de negen hebben een tot twee keer per jaar contact met het loket en twee respondenten hebben minder dan een keer per jaar contact met het loket.

De gebruikers van het loket (negentien respondenten) waren tevreden en waren het allemaal eens met de volgende stellingen:

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Tabel 2: Tevredenheid met loket van het Steunpunt

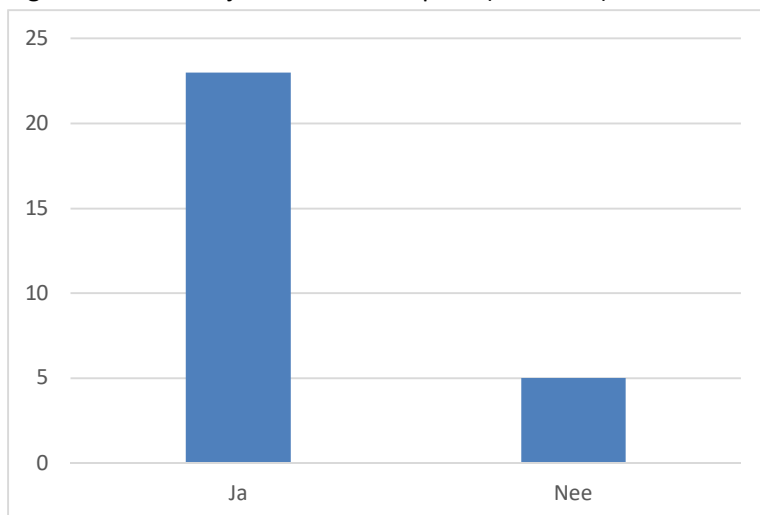
- Het was mij duidelijk aan wie ik mijn vraag moest richten.
- Ik ben tevreden over de snelheid waarmee ik werd geholpen.
- Ik kreeg deskundig advies.
- Het advies dat ik kreeg heeft mij geholpen bij mijn werk.

Van de negen gebruikers van het loket hebben acht respondenten advies gekregen over monumenten, vier over archeologie, vier over erfgoedbeleid en een over de omgevingswet.¹⁴ Respondenten konden aangeven over meerdere thema's advies te hebben gekregen.

Bijeenkomsten

De meerderheid (79 procent) heeft aangegeven een bijeenkomst van het Steunpunt bezocht te hebben de afgelopen twee jaar.

Figuur 2: Bezoek bijeenkomst Steunpunt (aantallen)

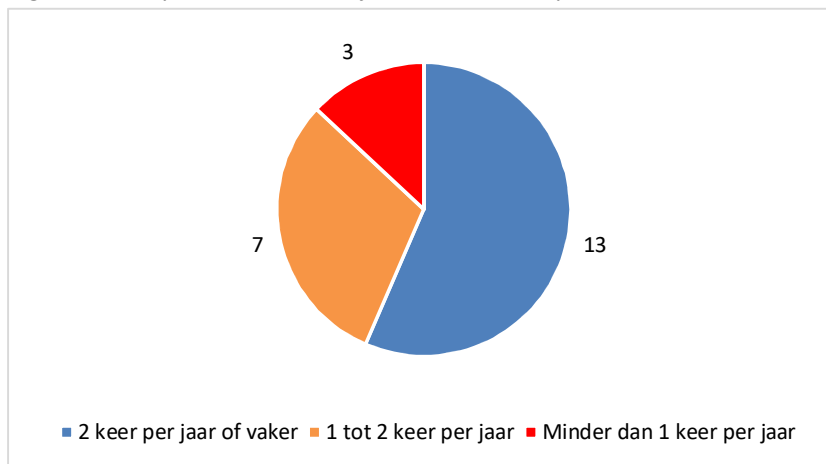
Van de vijf respondenten die geen bijeenkomst hebben bezocht gaf één respondent aan de onderwerpen te algemeen te vinden en één respondent gaf aan de bijeenkomsten 'zinloos' te vinden. Een andere respondent was niet op de hoogte van de bijeenkomsten. Voor één respondent was de bijeenkomst niet relevant voor de werkzaamheden. Voor een andere respondent waren de bijeenkomsten nog niet relevant vanwege een nieuwe functie van de respondent.

Meer dan de helft van de respondenten bezocht twee bijeenkomsten per jaar of meer (13 respondenten). Zeven van de 23 respondenten bezocht een tot twee keer per jaar een bijeenkomst van het Steunpunt. Drie deden dit minder dan een keer per jaar.

¹⁴ Respondenten konden meerdere opties aankruisen, de aantallen tellen daarom niet op tot negen.

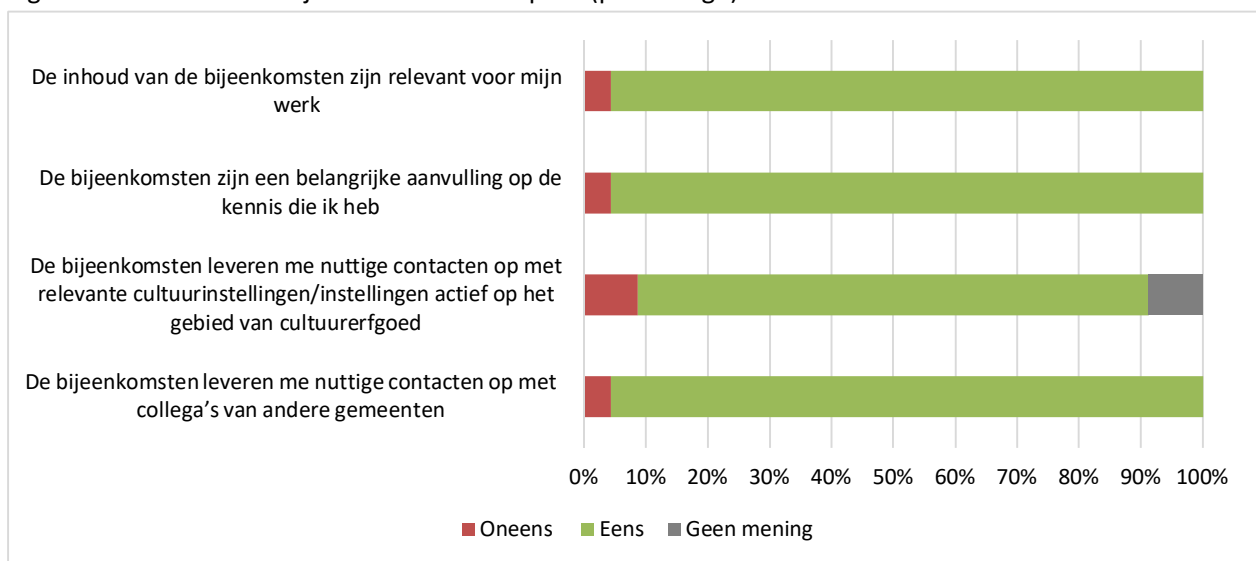
Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Figuur 3: Frequentie bezoek bijeenkomst Steunpunt (aantallen)

De meerderheid van de respondenten is positief over de bijeenkomsten die georganiseerd zijn door het Steunpunt. Ze reageerden overwegend positief op de volgende stellingen:

Figuur 4: Tevredenheid bijeenkomsten Steunpunt (percentage)

De duur van de bijeenkomsten werd door de meeste respondenten als goed beoordeeld (22 van de 23 respondenten). Eén respondent vond de bijeenkomsten te lang duren.

Website

Driekwart van de respondenten heeft weleens de website van het Steunpunt geraadpleegd (21 respondenten).

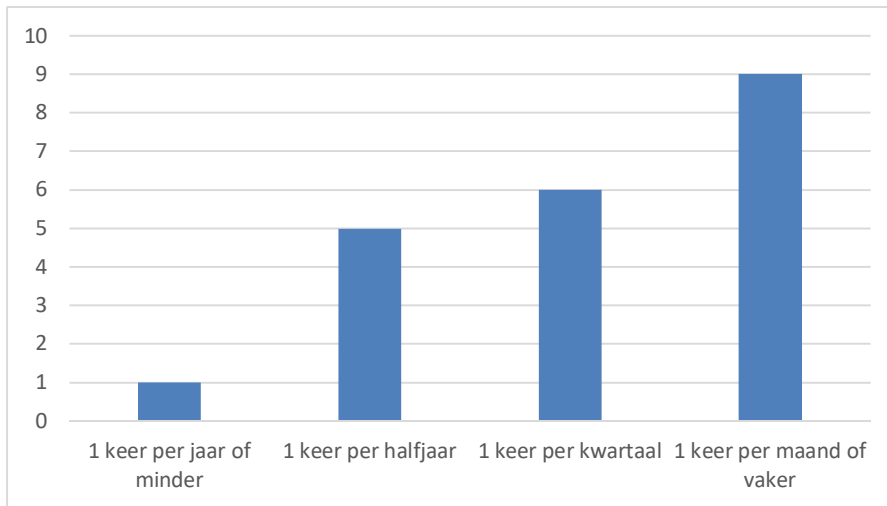
De zeven respondenten die de website niet hebben geraadpleegd gaven aan dat ze een contactpersoon van het Steunpunt bellen als ze vragen hebben (1 respondent), er geen behoefte aan hebben (1 respondent), voorkeur hebben voor andere informatiebronnen (2 respondenten), niet wisten dat het

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Steunpunt een website heeft (1 respondent) of dat het niet nodig was (1 respondent) of er geen aanleiding was om de website te bezoeken (1 respondent).

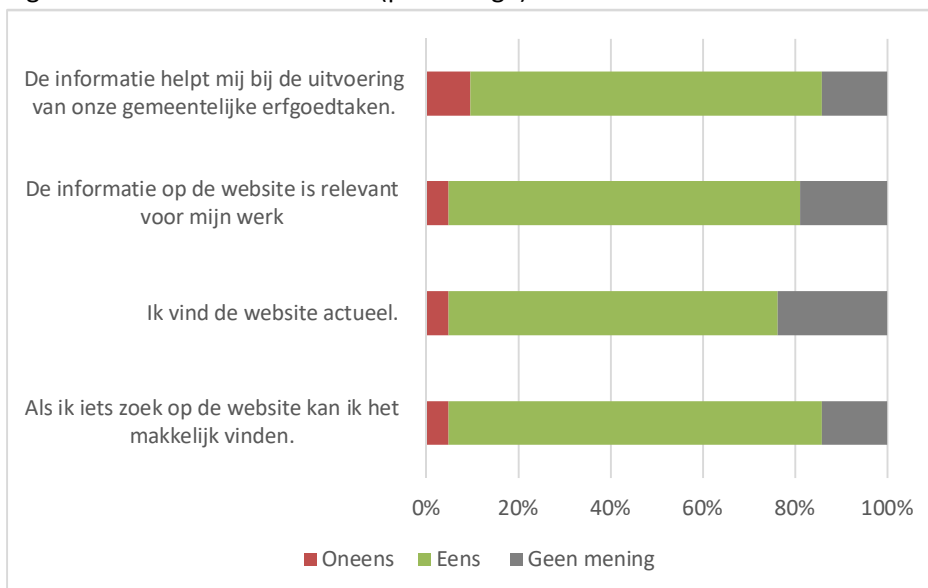
De website van het Steunpunt wordt door 43 procent (9) van de respondenten maandelijks geraadpleegd. 29 procent van de respondenten gebruikt de website een keer per kwartaal, 24 procent een keer per half jaar en vier procent een keer per jaar of minder.

Figuur 5: Frequentie gebruik website Steunpunt (aantallen)

De meerderheid van de respondenten is tevreden met de website. Zij vinden dat ze makkelijk dingen kunnen vinden op de website, ze vinden de website actueel, de informatie op de website relevant voor hun werk en ze vinden dat de informatie ze helpt bij de uitvoering van hun gemeentelijke erfgoedtaken. Een enkele respondent was het oneens met de positieve stellingen (zie figuur 6).

Figuur 6: Tevredenheid website (percentage)

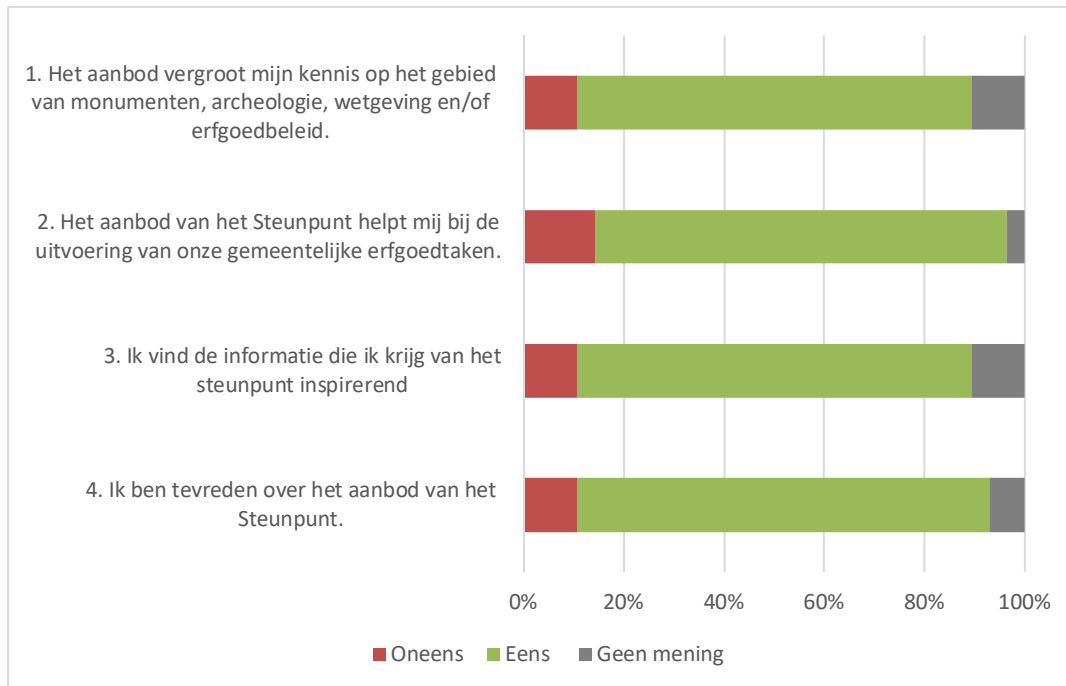

Deelevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

Totale aanbod

De meerderheid van de respondenten is tevreden met het totale aanbod van het Steunpunt. Drie respondenten zijn het oneens met de eerste, derde en vierde stelling. Vier respondenten waren het oneens met de tweede stelling: dat het Steunpunt hen helpt bij de uitvoering van hun gemeentelijke erfgoedtaken. Tenminste twee respondenten waren ontevreden of hadden geen mening over verschillende aspecten van het Steunpunt.

Figuur 7: Tevredenheid met het Steunpunt.

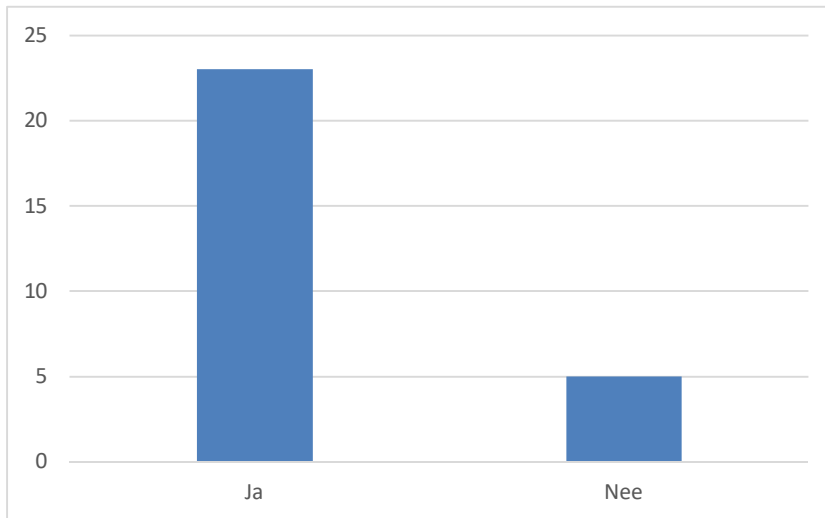

Nieuwsbrief

De meerderheid van de respondenten geeft aan de nieuwsbrief van het Steunpunt te lezen (82%).

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

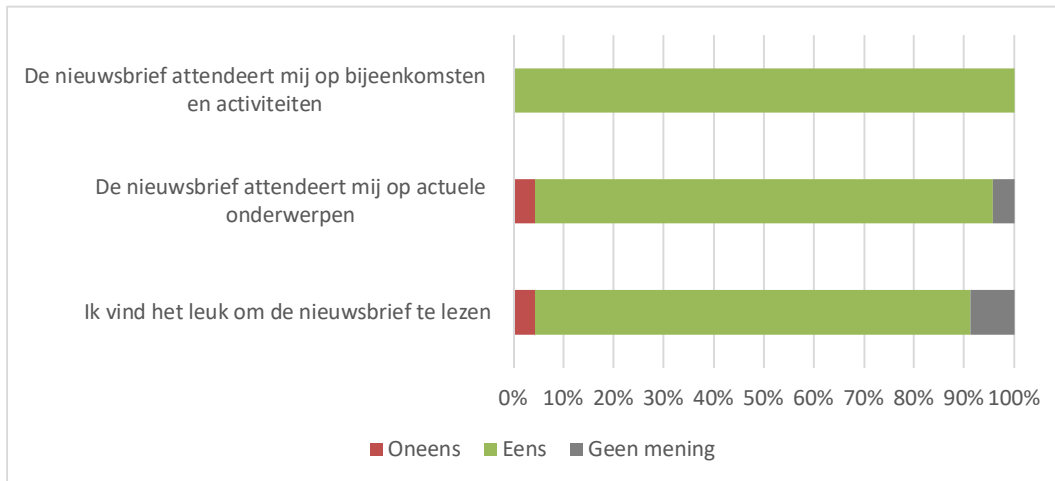
Figuur 8: Lezen nieuwsbrief Steunpunt

Van de respondenten die de nieuwsbrief niet lezen gaven er twee aan hier geen tijd voor te hebben, twee geven aan teveel nieuwsbrieven te ontvangen en één respondent wist niet dat het Steunpunt een nieuwsbrief had.

De meerderheid van de respondenten is tevreden met de nieuwsbrief van het Steunpunt. Ze vinden dat de nieuwsbrief ze attendeert op bijeenkomsten en activiteiten (100%) en op actuele onderwerpen (91%) en ze vinden het leuk om de nieuwsbrief te lezen (87%). Eén respondent is ontevreden over de onderste twee aspecten van de nieuwsbrief (figuur 9).

Figuur 9: Tevredenheid nieuwsbrief

Missen er zaken?

De respondenten hebben als antwoord op de vraag of er zaken missen verschillende antwoorden opgeschreven. Onderstaand een overzicht hiervan.

Deevaluatie Cultuurbeleid 2017 – 2020: Erfgoed en Herbestemming

De meerderheid van de respondenten heeft geen behoefte aan een andere vorm van ondersteuning naast het loket, de bijeenkomsten en de website (93%). Van de twee respondenten die wel iets missen geeft er één aan 'vooral veel aan direct contact en de dienstverlening te hebben'. De andere respondent geeft aan Webinars een goede en efficiënte manier van kennisdeling te vinden.

Op één na alle respondenten geven aan geen thema's te missen (96%). De respondent die wel een thema mist geeft aan 'bouwhistorie' te missen als thema voor gemeenten zonder bouwhistoricus.

De meerderheid van de respondenten geeft aan geen activiteiten te missen in het aanbod van het Steunpunt (86%). De respondenten die wel iets missen geven aan maatwerk per gemeente te missen in de ondersteuning, meer ondersteuning te willen in het samenwerken met historische verenigingen en door corona de live-bijeenkomsten van het Steunpunt te missen.

De meerderheid van de respondenten geeft aan dat het Steunpunt geen doelgroepen mist (82%). De doelgroepen die een kleine groep suggereert zijn: aannemersbedrijven die zich bezighouden met monumenten; burgers; historische verenigingen en eigenaren en/of gebruikers van monumenten.

Overige aanbevelingen/opmerkingen van respondenten

De respondenten hebben als antwoord op de vraag of ze aanbevelingen of opmerkingen hebben verschillende antwoorden opgeschreven. Onderstaand een overzicht hiervan.

Twee respondenten vinden het verwarrend dat het Steunpunt namens de overheid handelt terwijl de organisaties die het steunpunt vormen ook zelf een commerciële partij zijn. Een respondent gaf aan dat het moeilijk bepalen is waar de scheidslijn ligt tussen de overheid en het commerciële en gaf het volgende aan: *"Het Steunpunt lijkt vooral een opstapje naar advieswerk van MNH."*

Een respondent sprak de wens uit voor een vervolg op het blad ODE.

Een andere respondent zou willen dat het Steunpunt participanten breder betreft bij het beheer, onderhoud en behoud van erfgoed en monumenten. Een andere deelnemer zou graag meer aandacht zien voor toekomstige duurzaamheidsvraagstukken.

Twee respondenten geven aan dat zij werkzaam zijn bij een kleine gemeente en het Steunpunt hen helpt om met collega's te sparren. Voor hen is het Steunpunt ook een klankbord en vraagbaak.